

7md

2021 m. rugsėjo 17 d., penktadienis

Nr. 28 (1393) | Kaina 1,30 Eur

Dailė | Muzika | Teatras | Kinas | Fotografija

2

Senosios muzikos festivalis „Banchetto musicale“

3

Koncertas „Dedikacija Rugsėjo 11-osios aukoms“

5

„Borisas Godunovas“ Klaipėdos dramos teatre

6

Dar kartą apie Jaunimo teatro spektaklį „Puikus naujas pasaulis“

9

M. K. NUOTR.

Mindaugo Navako paroda „Kambariuose ir lauke“

12

Dešimt filmų su Jeanu-Pauliu Belmondo

Poline Harbali parodos fragmentas

V. NOMADO NUOTR.

Pusdienis galerijose

6-asis Vilniaus galerijų savaitgalis (VGS)

RITA MIKUČIONYTĖ

Kelintus metus ankstyvą rudenį vykstantis renginys VGS (organizavo Lietuvos tarpdisciplininio meno kūrėjų sąjunga) tradiciškai vilioja įvykių ir ekspozicijų gausa bei įvairove. Žinodama, kad galėsiu skirti tik šeštadienio pusdienį, savajam parodų maratonui iš anksto ruošiausi. Galiu nuoširdžiai pasidžiaugti puikia VGS skirta interneto svetaine, pradedant informacija ir baigiant navigacija.

Pastudijavusi „lokacijas“, susidėliojau viliojančių lankytinų taškų žemėlapi. Šauningai nėjau į didžiuosius muziejus (Nacionalinė dailės galerija, Vilniaus muziejus, Radvilų rūmų dailės muziejus, MO muziejus) – kai kurias parodas jau mačiau, o kitos reikalauja didesnės dėmesio koncentracijos ir atidos. Taip pat dėl laiko stokos su širdgėla atsisakiau Kauno, Naugarduko, Šv. Stepono gatvių atšakų, be

to, teko paaukoti labai intriguojančią MO muziejuje vykusią diskusijų programą. (Tikiuosi šių pokalbių atgarsius vėliau atrasti kolegų straipsniuose, taip pat pasidomėti tolesne naujų ar „nišinių“ parodinių erdvių veikla.)

Šiuos asmeninius praradimus, manau, iš dalies kompensavo savaitinė VGS renginių sklaida. Daugelį reikšmingesnių ar įdomesnių parodų anonsavo Lietuvos dienraščiai, buvo parengta TV reportažų, pasirodė interviu su renginio iniciatorėmis ir organizatorėmis – VGS ir specialios parodos „Kita oda“ kuratore Akvile Anglickaite, LTMKS pirmininke, „Sodas2123“ komplekso vadove Danute Gambickaite, diskusijų programos kuratore Živile Etevičiute ir projektų erdvės „Editorial“ bendrąkūrėja Vitalija Jasaite.

Iškeliavusi savuoju Vilniaus galerijų maršrutu per kelias valandas spėjau apžiūrėti keliolika ekspozicijų. Bendras įspūdis – nemažai lankytojų, dauguma jauni, sutikau ir

kolegų menininkų. Smagu ir naudinga buvo išgirsti gyvus parodų autorių pasakojimus (Matas Janušonis, „Meno niša“; Paulina Pukytė, „Atletika“; Danas Aleksa, „AV17“), išklausti taiklias galerininkų įžvalgas ir komentarus apie parodas („Artifex“, „Editorial“). Atradau netikėtų vietų – mėgstanti stebinti mobilią galeriją „The Rooster“ šįkart pristatė savo autorių kūrybą neįprastoje erdvėje – Sereikiškių vandenvietės pastatų komplekse Bernardinų sode. Visų matytų parodų smulkiai neaptarinėsiu – apsiribosiu keliomis ekspozicijomis, kuriomis, mano požiūriu, verta pasidomėti ir pasibaigus VGS.

Savo pasivaikščiojimą pradėjau nuo Prospekto galerijos. Labai norėjau pamatyti prancūzų ir sirų kilmės menininkės iš Kanados Poline Harbali parodą „Būtis / Gedulas / Susitikimas“. Intuityviai jaučiau, kad čia man verta ateiti,

NUKELTA Į 8 PSL.

Marija, Siono dukra

Estų ansamblis „Vox clamantis“ pradėjo festivalį „Banchetto musicale“

ŽIVILĖ STONYTĖ

Vilniuje vėl prasidėjo kasmetinis senosios muzikos festivalis „Banchetto musicale“. Rugsėjo 6 d. įvyko koncertas „Actus tragicus“, atkeltas iš praėjusių metų (neįvykęs dėl pandemijos apribojimų). Dvi Johanno Sebastiano Bacho ir Georgo Philippo Telemanno kantatos įprasmino pernai festivalyje gvildentą „Gyvenimo ir mirties“ temą. O šių metų festivalio tema – „Dievo Motina“. Kilusi tiesiogiai iš krikščioniškosios tradicijos, ji persmelkia epochas, visuomenės sluoksnius, garbinimo formas – ši tema leidžia įvairiausiai pjūviais ir aspektais, kaip teigia organizatoriai, „patyrinėti mistinę kūrybos ir dvasingumo visatą, kuri supa Marijos kultą“. Pastebėtina, kad visuose katalikiškosios Europos kraštuose Mergelės Marijos garbinimas reiškėsi ne vien tik bažnytine muzika, bet ir buvo praktikuojamas kasdieniame gyvenime – dvasininkų, aukštuomenės, valstiečių, karių.

Rugsėjo 7 d. Vilniaus Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų (pranciškonų konventualų) bažnyčioje nuskambėjo oficialus senosios muzikos festivalio „Banchetto musicale“ atidarymo koncertas, kurį surengė ansamblis iš Estijos „Vox clamantis“. Šis vokalinis kolektyvas nebe pirmą kartą vieši Vilniuje, klausytojai jį girdėjo 2009 m. koncerte Šv. Ignoto bažnyčioje, per Vilniaus – Europos kultūros sostinės renginius. Jau tuomet puikų išpūdį savo muzikavimu palikęs kolektyvas per pastaruosius 11 metų dar labiau išgrynino programas, interpretacijas, atlikimo stilių, taip pat ir šovė į pripažinimo viršūnes. Jų diskografijoje – jau dešimt albumų (ir solinių, ir įrašytų su kitais kolektyvais), keli

iš jų pelnę prestižinius apdovanojimus („Grammy“, 2014 m. už CD „Arvo Pärt: The Deer’s Cry“; „Diapason d’Or“, kiti). 2017 m. ansamblis buvo apdovanotas Estijos nacionaline kultūros premija.

Ansamblio įkūrėjas ir vadovas – Jaanas-Eikas Tulve, chorvedybą baigęs Talino konservatorijoje, o Paryžiuje vėliau studijavęs grigališkąjį chorą. Meilė šiam senajam bažnytiniam giedojimui nubrėžė tolesnes menininko profesinės veiklos gaires. Paryžiuje jis kurį laiką vadovavo Paryžiaus grigališkajam chorui, subūrė moterų grupę, įsteigė ansamblį „Lac et Mel“, su kuriuo rengė viduramžių polifonijos programas. Grįžęs į Estiją, chorąlą pradėjo dėstyti Talino konservatorijoje. Būdamas artimai susijęs su Prancūzijos Solemo šv. Petro benediktinų vienuolynu (kuris žinomas dėl čia XIX a. prsidėjusio grigališkojo choralo atgavinimo sąjūdžio), J.-E. Tulve daugelyje Europos šalių kviečiamas vesti grigališkojo giedojimo kursus – jį kviečia vienuolynų bendruomenės, taip pat įvairios muzikų asociacijos. Nuoširdi draugystė sieja jį ir su Lietuvos grigališkojo choralo bendruomene: jau keletą kartų jis vadovavo ir choralo kursams Lietuvoje: 1996 m. Kretingoje, 2018 m. Marijampolėje, o chorui „Schola Gregoriana Vilnensis“ dirigavo bendruose Europos choralo renginiuose: 2005 m. Fontevro (Prancūzijoje) ir 2017 m. Romoje. Ne kartą pas J.-E. Tulve tobulinosi ir Vilniuje gyvuojantis merginų vokalinis ansamblis „In campo aperto“, atliekantis grigališkąjį chorąlą ir ankstyvąją viduramžių polifoniją.

Neatsitiktinai čia pabrėžiamas ansamblio vadovo ryšys su grigališkuoju choralu, nes būtent šis repertuaras ir sudaro jų muzikavimo

Ansamblis „Vox clamantis“

R. DAKŠEVIČIAUS NUOTR.

pagrindą. Ansamblio nariai, tarp kurių – ne tik vokalistai, bet ir instrumentininkai, kompozitoriai, grigališkąjį chorąlą regi kaip giją, jungiančią visas muzikines epochas, ieško jo ženklų, atskleidžia jo grožį ir savybes, pasireiškiančias vėlesnėse kompozicijose. Taip „Vox clamantis“, pradėjęs veiklą kaip grigališkasis ansamblis, palengva repertuarą išplėtė iki viduramžių polifonijos, o vėliau – ir iki šiuolaikinių opusų. Gebėdamas išlaikyti universalų interpretacinį grūdą, taip jis randa raktą į mūsų dienų kūrėjų muzikos atlikimą – ne veltui specialiai ansamblui rašo Arvo Pärtas, Erkki-Svenas Tüüras ir kiti.

Koncertas Vilniuje, atsiliepiant į šių metų „Banchetto musicale“ temą, pavadintas „Filia Sion“ (*lot.* Siono dukra). Senajame Testamente šis apibūdinimas simboliškai reiškia ir šventąjį Jeruzalės miestą, ir žydų tautą, pastačiusią šventyklą ant Siono kalno. Viduramžių krikščioniškoje tradicijoje Mergelė Marija tapo Siono dukters įsikūnijimu kaip visos Bažnyčios personifikacija. Programoje giesmės, beveik visos paimtos iš Marijos švenčių liturgijos, buvo išdėstytos taip, kad

primintų liturginį vyksmą. Invitatorijus, įžanginė Valandų liturgijos psalmė, suskambo solistų, išsidėsčiusių po atskiras bažnyčios koplyčias, lūpomis, – tokiu būdu pakvietę suskambėti kiekvieną kertelę, giesmininkai sustojo bažnyčios priekyje. Pakaitomis tai vyrų, tai moterų balsai (ir kartu) skambėjo unisoninėse choralo kompozicijose, tarp kurių – itin žinoma mišių įžangos giesmė „Gaudeamus“, gradualas „Audi filia“, aukojimo giesmė „Ave Maria“ ir komunijos giesmė „Exsulta filia Sion“ – tiesiog choralo *hitai*, kuriems, beje, buvo pasirinkta gana nuosaiki semiologinė interpretacija. Buvo įdomu pastebėti, kad šios choralo giesmės buvo atliekamos ne pagal naujuosius muzikologinius tyrimus parengtą giesmyną „Graduale novum“, bet iš senojų, Solemo redakcijos, „Graduale triplex“. Tai rodo, kad ansamblis neužsiveria tam tikruose interpretacijos laukų „burbuluose“, nedeklaruoja priklausymo vienai ar kitai pusei (kurios gana smarkiai konfrontuoja), tačiau laikosi ilgametės liturginės tradicijos ir į pirmą vietą kelia tiesiog aukštus muzikinius tikslus.

Anonsai

Viačeslavas Ganelinas atvyksta į Vilnių koncertui su simfoniniu orkestru

Džiazo muzikos įžymybė, kompozitorius ir klavišininkas Viačeslavas Ganelinas pasirodys Lietuvoje, vieninge koncerte Nacionalinėje filharmonijoje spalio 23 d. kartu su Lietuvos nacionaliniu simfoniniu orkestru. Didžiąją gyvenimo dalį Lietuvoje kūręs ir muzikavęs, o dabar jau ilgą laiką Izraelyje gyvenantis V. Ganelinas specialiai šiam koncertui parašė naują didelį kūrinių klavišiniams ir simfoniniam orkestrui, kurio solo partiją premjeroje atliks pats.

V. Ganelinas – Lietuvos ir Izraelio pianistas, kompozitorius, džiazo muzikantas, pedagogas, legendinio

GTČ džiazo trio (V. Ganelinas, V. Tarasovas, V. Čekasinas) įkūrėjas ir narys. Prieš keletą metų V. Ganelinas su GTČ trio kolegomis buvo įvertintas Nacionaline kultūros ir meno premija už Lietuvos džiazo mokyklos kūrimą. Džiazo kritikas Chrisas Kelsey apie GTČ trio yra sakęs, kad tai yra „neabejotinai geriausias laisvojo džiazo ansamblis pasaulyje“.

V. Ganelinas jau daugiau kaip 30 metų gyvena Izraelyje, tačiau čia toliau tęsia Lietuvoje pradėtą veiklą – kuria, dalyvauja koncertuose ir džiazo festivaliuose, yra Jeruzalės muzikos ir šokio akademijos profesorius. Per visą tą laiką kūrinybiniai ryšiai su Lietuva, Vilniumi nenutrūko, o garsusis V. Ganelino miuziklas „Velnio nuotaka“ iki šiol nepraranda populiarumo ir sėkmingai gyvuoja Lietuvos salėse ir arenose. Ilgametėje V. Ganelino kūryboje – trys

Viačeslavas Ganelinas

V. SUSLAVIČIAUS NUOTR.

operos, muzika daugiau nei 40 spektaklių, 6 miuziklai, koncertai įvairiems instrumentams, daugiau nei 50 dainų ir muzika daugiau nei 60 filmų („Gražuolė“, „Velnio nuotaka“, „Seklio Kalio nuotyčiai“, „Riešutų duona“, „Anglų valsas“ ir kt.).

Nepaprasta ir V. Ganelino biografija. Gimęs Rusijoje, ankstyvoje vaikystėje jis su tėvais perskėlė į

Lietuvą, čia baigė konservatoriją kaip pianistas ir kompozitorius. Savo trio V. Ganelinas subūrė iš karto po studijų 1968 m. – drauge su perkusinininku Vladimiru Tarasovu ir saksofonininku Vladimiru Čekasinu jie grojo laisvąjį džiazą su klasikinės ir folkloro muzikos elementais. Savo unikaliu stiliumi GTČ trio išgarsėjo toli už buvusios Sovietų Sąjungos ribų. 1976 m. Ganelino trio itin sėkmingai pasirodė žymiajame „Jazz Jamboree“ festivalyje Varšuvoje, tais pat metais išleido savo pirmąjį albumą „Con anima“ (iš viso išleista per 20 albumų). 1980 m. trio grojimas Berlyno džiazo festivalyje sulaukė itin entuziastingų garsaus džiazo kritiko Joachimo-Ernsto Berendo liaupsių kaip „labiausiai laukinio ir tuo pat metu geriausiai organizuoto bei profesionaliausio laisvojo

Kitą programos giją sudarė žymiausio *ars nova* kompozitoriaus Guillaume'o de Machaut Mergelės Marijos mišios (*La Messe de Nostre Dame*). Iš ankstyvųjų Dominique'o Vellard'o ir jo „Ensemble Gilles Binchois“ įrašų žinomas kūrinys yra vienas nuostabiausių polifoninių šedevrų, kuris koncerte buvo sugretintas su Marijos švenčių Kyrie ir *Gloria* (IX) frazėmis. Tai – tikras išbandymas atlikėjams: čia smulkūs ritminiai dariniai turi ištirpti bendrame horizontaliame polifonijos judėjime, o susidarančios vertikalūs sąskambiai neturi būti intonuojami kaip mums įprasti akordai. „Vox clamantis“ Machaut mišių interpretacija stoja greta geriausių pasaulio atlikimų: nepriekaištingas dainininkų intonavimas, plačiai alsuojanti frazuotė ir tikslios detalės nudžiugino ir gana išrankius klausytojus.

Tarp mišių dalių ir grigališkųjų giesmių įsiterpė ir ankstyvosios polifonijos pavyzdžiai: XIII a. anonimo „Veni Creator“ himno Šventajai Dvasiai parafrazė, Perotino organumas „Beata viscera“ ir kompozicijos nebažnytiniais tektais (Machaut „Puis qu'en oubli“ ir Gilles Binchois „Amours mercy“).

Ilgiau nei valandą trukęs koncertas patvirtino kritikų išsakytą teiginį apie tai, kad ansamblio „Vox clamantis“ viduramžių muzikos interpretacija niekada nebūna vien „istorinė“: nors atlikėjai lieka ištikimi šio repertuaro dvasiai, požiūris į kūrinius, jų atranka ir pateikimas yra visiškai šiuolaikiški. O pasirinkus „tylojo minimalizmo“ estetiką, savotiškai prasmę įgyja ir pranašo Jeremijo frazė, pakartota evangelistų lūpomis, bylojanti apie tyliąją dvasios jėgą – „Vox clamantis [in deserto]“ – „[Tyruose] šaukiančiojo balsas“.

džiazo pasirodymo“, kokį tik kritikas yra girdėjęs. 1984 m. V. Ganelinas su savo trio koncertavo Didžiojoje Britanijoje, 1986 m. – JAV. 1987 m. jis su šeima išvyko gyventi į Izraelį, tačiau 2001 m. ansamblis vėl susijungė koncertų turui.

1999 m. V. Ganelinas įkūrė naują ansamblį „Ganelin Trio Priority“ su saksofonininku Petru Vyšniausku ir perkusinininku Klausu Kugeliu. Menininkas bendradarbiauja su daugeliu kitų džiazo ir klasikos atlikėjų, nemažai koncertuoja ir kaip solistas. Šiame koncerte V. Ganeliną kaip tik ir išgirsime solisto amplua – džiazo legenda pasirodys su simfoniniu orkestru, koncerte dalyvaus ir perkusininkas Arkadijus Gotesmanas.

„VILNIAUS FESTIVALIŲ“ INF.

Vieną mielą rytą

Naujo sezono pradžios koncertas „Dedikacija Rugsėjo 11-osios aukoms“ Nacionalinėje filharmonijoje

LAIMUTĖ LIGEIKAITĖ

Kažkoks *déjà vu*. Štai už akių užkliuvo viename iš portalų surinkta medžiaga, ką lygiai prieš 20 metų rugsėjo 11-osios rytą rašė didžiausi mūsų dienraščiai: nedemokratiški Lukašenkos „rinkimai“ Baltarusijoje ir kai kurių mūsų Seimo narių liaupsės „batkai“, dešimtys pilstuko aukų (tiesa, tąkart Estijoje), korupcijos skandalėliai, politinės rietenos ir pan. Niekas nė neįtarė, kad pasaulis tądien pasikeis. Nors po 20 metų sklaidydama beveik tas pačias naujienas, net suabejojau – kažin ar jis pasikeitė, ar ko išmokė? Tero-ristai su naujais vadais tebeterorizuoja Europą ir visą pasaulį, talibai vėl valdo, grėsmės iš Rytų neslūgsta, pandemijos keliama sumaištis stiprėja, negana to, daugybėje šalių keliamos riaušės, veržiasi pyktis, nepasitikėjimas, destruktija... Belieka tikėtis, kad tokio masto katastrofos kaip „9/11“ ateity niekada nepasikartos.

Šį rudenį Lietuvos nacionalinė filharmonija savo naująjį, 81-ąjį, sezoną pradėjo kaip tik rugsėjo 11 dieną, koncertu teroro aukoms pagerbti. Po jautraus *Adagietto* iš Gustavo Mahlerio Penktosios simfonijos scenoje kalbėjo JAV ambasadorius Lietuvoje Robertas S. Gilchristas, padėkojęs visiems, palaikiusiems jo šalį tomis tragiškomis dienomis, taip pat šio koncerto organizatoriams ir atlikėjams. Ir prisiminęs simbolišką abipusę draugystės atvejį, kai tą rugsėjo 11-ąją Vašingtone kartu buvo ir prezidentas Valdas Adamkus. Pasidariau po salę. Labai gaila, kad tokios tarptautinės svarbos ir, beje, aukščiausios meninės prabos koncerte nepamačiau dabartinio mūsų prezidento ir kitų aukščiausios valdžios atstovų, išskyrus keletą Seimo narių. Užtat buvo gausu užsienio šalių diplomatinio korpuso publikos. Tarp jų ir Kanados, kuri pirmoji tada ištiesė pagalbos ranką JAV, o scenoje kalbėjęs (beje, lietuviškai) Kanados laikinasis reikalų patikėtinis Lietuvoje Richardas Martinas-Nielsenas tarsi nematoma gija gražiai sujungė oficialią dalį su neatsitiktinai koncerto programą dirgavusia Kanados ir JAV dirigente Keri-Lynn Wilsson.

Koncerte, kurį parengė Nacionalinis simfoninis orkestras, skambėjo itin prasmingi kūriniai – nuo savotiškos įžangos, minėto *Adagietto*, kuriame šįkart išgirdau daugiau dedikaciją atitariančių sodrių, žemų tonų, iki šiuolaikinių pasaulinių šedevrų, parašytų būtent Rugsėjo 11-ajai atminti: amerikiečių kompozitoriaus Johno Paulo Corigliano dainų ciklo „Vieną mielą rytą“ ir lenkų muzikos grando Krzysztofo Pendereckio Koncerto fortepijonui

Mūza Rubackytė, Keri-Lynn Wilsson ir Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras

D. MATVEJEVO NUOTRAUKOS

„Resurrection“ („Prisikėlimas“). (Beje, reikia paminėti, kad tai ne vieninteliai žinomi opusai, reflektuojantys šią tragediją. Ypač amerikiečių autoriai, tokie kaip Johnas Adamsas, Steve’as Reichas, Michaelas Gordonas, Howardas Goodallas, Ericas Ewazenas, Joan Tower, Nedas Roremās, Robertas Moranas, lenkas Wojciechas Kilaras ir kiti į tai sureagavo savo įspūdingais kūriniais.)

Kai po dešimtmečio nuo Rugsėjo 11-osios dirigentas Alanas Gilbertas paprašė Corigliano sukurti didelį kūrinį aukų atminimui, kompozitorius prisipažino: „Mano pirmoji reakcija buvo tokia, kad negalėsiu ta tema parašyti simfoninio kūrinio. Mes tiek daug tų tragiškų vaizdų prisižiūrėjome televizorių ekranuose, kad, jei muzika bus be teksto, tai kaskart, kai suskambės timpanai, būgnai ar variniai pučiamieji, dažnas pagalvos – tai lėktuvas trenkiasi į pastatą.“ Tad kompozitorius sumanė sukurti keturių dalių vokalinių ciklą mecosopranui ir orkestrui, pasitelkdamas skirtingų laikotarpių ir kultūrų tekstus: „Daina pasaulio pabaigai“ – lenkų poeto Czesławo Miłoszo eilėraštis, Homero „Iliados“ ištrauka „Patroklas“, VIII a. kinų poeto Li Po eilėraštis „Karas Didžiosios sienos pietuose“, finalui – amerikiečių poeto E.Y. „Yip“ Harburgo eilės „Vieną mielą rytą“, pagal kurias pavadintas ir visas ciklas.

Tai nuostabus opusas, abstrakčiai ir tarsi kiekvienam asmeniškai atveriantis savas patirtis, prisiminimus, istorinius ir kultūrinius kontekstus. Nepaprastai sudėtinga kiekvienos dalies muzikinė medžiaga perteikia ne tik prasmes, bet ir kaskart vis skirtingų tembrų skambesį, su subtiliais įpintais varpeliais, perkusija, styginių potėpiais, „brėžia“ kontrastingą reljefą su aštriais ritminiais kirčiais, šaižiais varinių pučiamųjų

pjūviais, leidžia išgyventi jautrius, lyrinius epizodus, suteikiančius šviesos ir vilties. Tą byloja ir paskutinės kūrinio eilutės: „Padainuok man ne liūdną amen, o skambų bisą. / Nes iš vėliavų ir kaulų, palaidotų po dobilu, / Pavasaris prazys, / Išauš taika / Vieną mielą rytą“ (vertė Sonata Zubovienė). Orkestras kūrinį – kaip bendražmogišką muzikinę idėją – perteikė labai įsijautęs, be jokių techninių trukdžių, o didinga bendra balso ir orkestro kulinacija tiesiog sukrėtė savo įtaiga.

Tokio emocine ir muzikine prasme sudėtingo kūrinio imasi, matyt, ne kiekvienas vokalistas. Galima tik pasidžiaugti, kad mecosopranas Justina Gringytė jau kurį laiką scenose pasirodo su panašaus pobūdžio vokaliniiais-simfoniniais opusais ir yra viena profesionaliausių šio žanro atlikėjų. Corigliano muzikai labai tiko jos sodrus balso tembras, jėga, sugebėjimas dinamiką ir teksto prasmes traktuoti lanksčiai, raiškiai.

Koncertą užbaigė šiuolaikinės muzikos šedevras – Krzysztofo Pendereckio 2001–2002 m. parašytas Koncertas fortepijonui „Resurrection“ („Prisikėlimas“), kurio pavadinimas ir turinys, anot autoriaus, „kyla iš choralo, kuris vainikuoja kūrinį ir išreiškia simbolinę gyvenimo pergalę prieš mirtį; tikėjimą, teikiančią paguodą. Sukūriau choralą iškart po tragedijos Niujorke. Tai buvo grynai žmogiškas gestas, protesto prieš žiaurumą ženklas.“ Pendereckio opusas, kaip ir Corigliano, ne „vaizduoja“ tragiškus įvykius, o apibendrintai apmąsto žmonijos būtį. Kompozitorius čia genialiai išnaudoja savo „vizitine kortele“ tapusius sonoristiką, poliritmiją, raiškia motoriką ir savitą, skaidrią lyrinių epizodų faktūrą.

Ypatingą ryšį su šiuo kūriniumi turi pianistė Mūza Rubackytė, kuri jį dar

2012 m. atliko Puerto Rike, 2013 m. III Vilniaus fortepijono festivalio pradžios koncerte, 2016 m. Bogotos Didžiajame teatre, diriguojant pačiam kompozitoriui, o 2018 m. Varšuvos filharmonijoje, Pendereckio 85-mečio festivalyje. Per

Justina Gringytė, Keri-Lynn Wilsson ir Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras

pokalbį LRT radijo „Ryto allegro“ programoje M. Rubackytė pasakojo: „Šis koncertas ne tik savo turiniu, bet ir pianistiniais išūkiais mane nepaprastai patraukė. Tik sužinojusi, kad toks koncertas egzistuoja, puoliau jo mokytis, be jokių užsakymų ir planų. Tiesiog jį įsimylėjau. Šis koncertas ne tik-tai labai dramatiško turinio, bet ir neįtikėtinai sudėtingas. (...) Muzikoje yra visko – ir grožio, ir liūdesio, kaip prisiminimo. Minime 20 metų po tų dramatiškų ir tragiškų įvykių, tad šiemet „Prisikėlimą“ turėjau atlikti gal 12 kartų visame pasaulyje. Bet, žinoma, dėl pandeminių įvykių, kuriuos dabar išgyvena visas pasaulis, visa tai pradingo. Taigi, Nacionalinėje filharmonijoje yra mano pirmasis pasirodymas iš tų planuotų dvylikos, bet, tikiuosi, ne paskutinis, nes dar šį mėnesį „Prisikėlimą“ grosiu Budapešte su

Vengrijos nacionaliniu simfoniniu orkestru. Esu laiminga, galėdama Lietuvos publikai dar kartą pateikti šį kūrinį ir kartu visa tai išgyventi.“

Tą vakarą kūrinį įsimylėjau ir aš. Nors esu jį girdėjusi, kai prieš aštuonetą metų M. Rubackytė skambino Vilniaus fortepijono festivalyje, matyt, ši, konkreti rugsėjo 11-osios data buvo ta dėlionės detalė, ta konotacija, kurios man tada pritrūko ir kuri dabar stipriai sukoncentravo įspūdį ir emociškai, ir kontekstualiai. Tai kūrinys apie mus dabar. Apie pasaulį, šaukiantį, skambinantį visais varpais, apie jo trapumą, o kartu ir jėgą vėl prisikelti, kas benuktų. Ypač įtaigiai tai byloja choralas, pasireiškiantis tarsi skirtingais pavidalais, kaip ir varpų „leitmotyvas“, suskambantis ir skaidriais lyg lietaus lašai varpeliais, ir galingais bažnyčios varpais.

Net nežinau, kas dar brandžiau galėtų atlikti „Prisikėlimo“ fortepijono partiją nei M. Rubackytė. Jos perteikiama šio „ilgaalaikio šedevro“ vizija, kaip pati sakė, dabar yra dar gilesnė, „ir su pačios gyvenimu, ir su kūrinio gyvenimu kartu sudėjus“. Su atsidavusiais grojusiu Nacionaliniu simfoniniu orkestru ir

dirigente K.-L. Wilsson pianistė koreliavo itin darniai, tarsi besidailindama charakteringa stilistika – ar tai būtų grotesko žybsniai, ar melodinga lyrika, – arba savo raiškia, tikslia motorika dar stipriau disciplinuodama bendrą skambesį. Bravo!

Nacionalinės filharmonijos sezonas pradėtas labai prasminga ir viltinga gaida. Padarytas svarus įnašas į bendrą Lietuvos kultūros (sakyčiau, ir politikos) lauką. Tačiau nūdienos aktualijos rodo, kad sezonas niekam nebus lengvas, ir niekas negali atsakyti, ar „vieną mielą rytą“ atsibudę nepatirsime dar vieno karantino su uždarytomis salėmis ir nutilusių gyva muzika, kokių nors hibridinių karų įtampas, ar dar labiau nesusiskaldysime. Belieka tikėtis, kad, kaip rašė ir E.Y. „Yip“ Harburgas, „Vieną mielą rytą / Rožė pakils pažadinti širdį / Ir padaryti ją protingą“.

Olivier Messiaeno muzikos festivalis

Prancūzijos Alpėse

Išpūdžiai iš koncertų, skirtų muzikinės ekologijos pranašui

YOLITA RENÉ-ŠEGŽDAITĖ

„Muzika – laiko dalis, atkarpa, kaip ir mūsų gyvenimas, o Gamta visada nuostabi, visada neapbrėpiama, visada atsinaujinanti, neišsenkamas spalvų ir garsų lobynas: ritmai ir formos, nepakeičiamas pilnatvės modelis ir nuolatinis kitimas. Gamta yra pati aukščiausia versmė!“ – yra sakęs Olivier Messiaenas.

Kompozitorius, susidomėjęs Mikalojaus Konstantino Čiurlionio muzika, vadino save jo „dvasiniu broliu“ (laiške muzikologui Vytautui Landsbergiui), abiejų kompozitorių kūrybą sieja stiprus ryšys su gamta. Messiaenas teigė, kad muzika egzistavo nuo neatmenamų laikų, dar prieš žmonijos kurtas melodijas jau egzistavo spalvingos paukščių giesmės. Būdamas dvidešimties, Messiaenas gamtoje pirmąkart pradėjo užsirašinėti vieversio giesmes, tuomet dar negalėdamas jo įvardyti. Labiausiai žinomas Messiaeno kūrinys „Paukščių katalogas“ („Catalogue d’oiseaux“, 1956–1958), sudarytas iš 13 kompozicijų, trunkantis tris valandas. Anksčiau sukurtas „Paukščių pabudimas“ („Réveil des Oiseaux“, 1953) yra pirmas muzikos istorijoje „ekologiškas“ kūrinys, kuriame skamba 39 Prancūzijoje gyvenančių paukščių rūšys. 1962 m. lankydamasis Japonijoje, kompozitorius užsirašinėjo ir ten esančių vietinių paukščių giesmes. Messiaenas sakė: „Kiekvienas šiuolaikinis muzikantas galėtų daug atrasti

klausydamas ir užrašydamas gamtos garsus, sekdamas atmosferos vibracijas, garsų, pasklidusių ore aukštuose kalnuose, harmoniją.“ Messiaeno muzika darė ir tebedaro didelę įtaką pasaulio ir Lietuvos kompozitoriams.

Nuo liepos 23 iki rugpjūčio 1 dienos La Grave, miestelyje Prancūzijos Alpėse, vyko 23-iasis Olivier Messiaeno muzikos festivalis. Šių metų festivalio programa buvo ypač turtinga, įvyko ir vienas unikalus istorinis koncertas. Festivalio direktorius Bruno Messina subūrė didžiulę technikų ir garso inžinierių komandą priešais Meije kalno ledyną ir įgyvendino kompozitoriaus svajonę, nors ir po jo mirties, atlikti kūrinį „Ir aš laukiu mirusiųjų prisikėlimo“ („Et exspecto resurrectionem mortuorum“, 1965) pučiamiesiems ir perkusijai Alpėse.

Orkestras „Le Balcon“, diriguojamas Maxime’o Pascalio, grojo 2400 metrų aukštyje, priešais Meije ledyną, po atviru dangumi. Muzikantai ir koncerto klausytojai ten pasikelti galėjo tik keltuvais, kaip ir instrumentai bei įranga. Dėl nenuspėjamų meteorologinių sąlygų tokioje erdvėje koncertas taip niekada ir neįvyko, o 2015 m. suplanuoto koncerto surengti neleido blogas oras. Šių metų liepos 31-osios rytą į generalinę repeticiją besirenkančius muzikantus pasitiko saulė, bet prieš koncertą, numatytą vidudienį, pradėjo kilti tiršta rūko masė. Po lietaus „preliudo“ koncertas vis dėlto prasidėjo.

Pirmoje kūrinio dalyje „Iš begubnės gelmių šaukiu tave, Viešpatie: išklausyk mano balsą“ (Psalmė 130) valtornų garsai susijungė su perkusija, karvių varpais ir gongais – su kuo asocijuojasi kalnuose girdimi garsai. Deja, lietui nutraukus ketvirtos dalies pabaigą, nebuvo lemta išgirsti ir penktos kūrinio dalies.

Antroje koncerto dalyje oro sąlygos nepagerėjo. „Šauksmas tarp žvaigždžių“ iš kūrinio „Žvaigždžių kanjonai“ (1974) valtorna solo vis dėlto grojo ir, nepaisant lietaus, buvo daromas istorinio atlikimo įrašas, nors publika jau buvo išsiskirsčiusi.

Šis momentas priminė festivalio atidarymo koncerte skambėjusį Toru Takemitsu kūrinį fortepijonui „Rain tree sketch II“ („Lietaus medžio eskizas II“), skirtą Messiaeno atminimui. Japonų kompozitoriaus Takemitsu opuse girdėti krentantys nuo medžių lietaus lašai, lietui jau pasibaigus. Šis, pirmas festivalio koncertas, įvyko Messiaeno namuose Alpėse, Izero (Isère) regione, kur kompozitorius praleisdavo savo vasaras, klausydamasis ir užsirašinėdamas gamtos garsus. Messiaenas išreiškė ypatingą prisirišimą prie Meije ledyno, kur lankydavosi nuo 1950 metų, dar su savo tėvais: „Esu prancūzas kalnietis (...). Nerandu pakankamo epiteto, kuris galėtų išreikšti tos vietos saulėtekį ir saulėlydį. Jis ne toks garsus kaip Monblanas, bet grynesnis, labiau atsiskyręs ir dar neužterštas civilizacijos.“

Festivalio koncertai vyksta skirtingose regiono vietose. Siaurais

Orkestras „Le Balcon“, dirigentas Maxime Pascal

Y. RENÉ NUOTR.

kalnų keliais yra valanda kelio nuo La Gravo, Huezo slidinėjimo kurorto (Alpe d’Huez), kur Sniego Dievo Motinos bažnyčioje buvo grojama Messiaeno muzika vargonams – Maria Magdalena Kaczor atliko „Meditacijas“. Šie vargonai, pagaminti 1978 m. garsaus prancūzų vargonų meistro Jeano Guillou ir suprojektuoti bažnyčios architekto, atrodo kaip plaštaka.

Festivalio uždarymo koncertas vyko La Gravo XI a. romaniškoje bažnyčioje. Pianistas Roger Muraro – iškilus Messiaeno muzikos žinovas – skambino monumentalų opusą „Dvidešimt žvilgsnių į Kūdikelį Jėzų“ (1944). „Dar labiau nei kituose kūrinuose, čia ieškojau mistinės meilės kalbos“, – sakė kompozitorius. Daugiau kaip dvi valandas trunkančią muziką R. Muraro grojo be pertraukos.

R. Muraro, baigęs konservatoriją, mokėsi pas Messiaeną, grodavo jo kūrinius pačiam autoriui, gavo daug naudingų patarimų ir iš kompozitoriaus žmonos pianistės Yvonne Loriod (kūrinys jai ir dedikuotas). Y. Loriod atliko pasaulinę opuso premjerą 1945 m., „Gaveau“ koncertų salėje Paryžiuje. „Kompozitorius nemėgo daug kalbėti, aš jį ilgai stebėdavau“, – prisimena R. Muraro, kurį taip pat įkvėpė kompozitoriaus namus supanti gamta, jos spalvos. Messiaenas pianistą išklausydavo, padrąsindavo eiti tolyn.

R. Muraro yra ne kartą koncertavęs ir Lietuvoje, grojo su Lietuvos nacionaliniu ir valstybiniu simfoniniais orkestrais, solo atliko ir žymųjų Messiaeno „Dvidešimt žvilgsnių į Kūdikelį Jėzų“ bei kitus kūrinius.

Anonsai

Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras savo namus palieka su viltimi

Saulėtą popietę skvere prie Vilniaus kongresų rūmų Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras, vadovaujamas meno vadovo ir vyr. dirigento Gintaro Rinkevičiaus, pristatė 33-iąją koncertų sezoną. Nepaisant laukiančių iššūkių prasidėjus Vilniaus kongresų rūmų rekonstrukcijai, naujo sezono koncertai stebina įdomiomis programomis ir aukščiausio lygio solistų gausa.

„Su labai didele viltimi žvelgiame į priekį, nes prasideda Vilniaus kongresų rūmų rekonstrukcija. Mums tai – labai didelis, viltingas ir džiaugsmingas įvykis, kurio visi laukėme ilgus metus. Tikimės, kad po poros metų šioje vietoje bus įrengta labai graži, puikios akustikos simfoninės muzikos koncertų salė, į kurią galėsime pakviesti savo klausytojus“, – sakė orkestro meno vadovas ir vyr. dirigentas G. Rinkevičius.

Orkestro vadovas Stasys Pancekauskas teigė, kad išsikraustymas iš savo namų yra didelis iššūkis. Orkestro repeticijos šiuo metu jau vyksta Vidaus reikalų ministerijos kultūros ir sporto rūmuose, koncertai bus rengiami Filharmonijoje, Valdovų rūmuose, Lietuvos operos ir baleto teatre bei kitur. „Mes esame tam nusiteikę, pasiruošę ir tikimės klausytojų palaikymo bei supratimo. Viliamės, kad jūs sekite paskui mus ir ateisite į mūsų koncertus kitose salėse“, – kalbėjo S. Pancekauskas.

LVSO naująją koncertų sezoną pradės spalio 3 d. Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje. Sezono pradžios koncerte skambins pasaulinio garso fortepijono žvaigždė Nikolajus Luganskis. „Tokie solistai į Lietuvą atvažiuoja labai retai. N. Luganskis yra pasaulinio lygio pianistas, tad spalio 3 d. laukia unikali galimybė jį išgirsti Lietuvoje“, – sakė maestro G. Rinkevičius.

Prieš pat pradėdamas naująją sezoną orkestras surengs gastroles regionuose. Kartu su mecosopranu Ieva Prudnikovaitė ir baritonu

Romanu Kudriašovu G. Rinkevičiaus diriguojamas LVSO rugsėjo 23 d. koncertuos Panevėžio bendruomenių rūmuose, rugsėjo 24 d. – Birštono kultūros centre, o rugsėjo 25 d. – Druskininkų „Eglės“ sanatorijos koncertų salėje.

Spalio 8 d. Valdovų rūmuose įspūdingą programą „Naktys Ispanijos soduose“ pristatys pianistas Petras Geniušas kartu su Juliusu Geniušo diriguojamu LVSO. M. Ravelio, M. de Fallos ir O. Respighi kūriniai koncerte alsuos jausmingomis Pietų Europos kraštų istorijomis.

Spalio 15, 16 d. LVSO pakvies operos mylėtojus – Lietuvos nacionaliniame operos ir baleto teatre žiūrovai galės išvysti bendrą su „Vilnius City Opera“ Ch. Gounod operos „Faustas“ pastatymą.

Spalio 29 d. Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje skambės D. Šostakovičiaus simfonija Nr. 13, įkvėpta Jevgenijaus Jevtušenkos eilių. Ją kartu su LVSO, diriguojamu maestro G. Rinkevičiaus, atliks Kauno valstybinio choro vyrų grupė (vad. Robertas Šervenikas) ir baritonas Kostas Smoriginas.

Lapkričio 12 d. Valdovų rūmuose įvyks ilgamečio LVSO trimitų grupės koncertmeisterio, „Sostinės vario kvinteto“ įkūrėjo ir meno vadovo trimitininko Algirdo Januševičiaus jubiliejinis koncertas, kuriame A. Januševičius gros net septyniais skirtingais trimitų šeimos instrumentais. Koncerte pasirodys ir trimitininko sūnus, žymus pianistas Gintaras Januševičius, bei dukra, Vokietijoje garsi džiazo dainininkė Donata Januševičiūtė.

Lapkričio 19 d. Valdovų rūmuose skambės dar vienas ypatingai romantiškas koncertas – „Ieva Prudnikovaitė: Nerudos dainos“. Jame charizmatiškoji I. Prudnikovaitė atliks amerikiečių kompozitoriaus P. Liebersono to paties pavadinimo kūrinį, įkvėptą garsaus XX a. poeto Pablo Nerudos eilių. Antroje koncerto dalyje klausytojai galės išgirsti vokiečių kompozitoriaus J. Brahmsio Antrąją simfoniją – vieną pakiliausių iš šviesiausių kompozitoriaus brandžiųjų darbų. Koncerte LVSO diriguos maestro iš Maltos Brianas Schembri.

Žiemą LVSO pasitiks vokalinio meno žanru – gruodžio 9 d. Lietuvos

nacionalinėje filharmonijoje koncertuos sopranas Lauryna Bendžiūnaitė, ji atliks B. Britteno ir W. Lutosławskio kūrinius. Antroje koncerto dalyje LVSO, diriguojamas maestro G. Rinkevičiaus, tęs B. Brucknerio simfonijų ciklą ir atliks kompozitoriaus Šeštąją simfoniją.

Šventiniu laikotarpiu LVSO klausytojams pristatys jau tradicija tapusius šventinius koncertus, kurie šįsyk skambės Valdovų rūmuose. Gruodžio 22 d. visų pamėgtas „Roko balados“ atliks Povilas Meškėla, Česlovas Gabalis ir Jeronimas Milius. Gruodžio 26 d. klausytojus pakvies Kalėdinis koncertas „Gražiausios operų arijos“ su sopranu Ona Kolobovaitė ir bosu Liudu Mikalausku. Gruodžio 27 d. šventinius operų perlus atliks tenoras Merūnas Vitulskis, o gruodžio 29 d. šventinę programą „Viva la Diva“ pristatys įspūdingas solisčių trio – Ona Kolobovaitė, Ieva Prudnikovaitė ir Evelina Sašenko. Šventiniuose koncertuose LVSO diriguos maestro G. Rinkevičius.

LVSO INF.

Lenkų teatro duobkasys palaidojo ir Rusiją

Jano Klatos „Borisas Godunovas“ Klaipėdos dramos teatre

JULIJUS LOZORAITIS

Prieš spektaklį „Borisas Godunovas“ įžengiant į Klaipėdos dramos teatro žiūrovų salę, netikėtai teko įveikti keletą stačių laiptelių, o tai išsyk pakylėjo žiūrovus į aukštesnį lygį. Mat režisierius Janas Klata, pasinaudodamas unikaliomis šios salės techninėmis galimybėmis, žiūrovinę dalį padarė gerokai statesnę. Išsyk tampa aišku, kad vien įspūdinga parterio manipuliacija šio spektaklio „pakėlimai piestu“ neišsisems. Iš tiesų Klatos „Godunovas“ yra vienas kardinaliausių ir kategoriškiausių pastaruojų metu mūsų teatrų scenose matytų spektaklių.

Tam, kad būtų galima gerai suvokti klaipėdiečių „Boriso Godunovo“ reiškinių (autorius vertina šį spektaklį būtent kaip reiškinių), derėtų pažiūrėti ir Klatos (drauge su teatrologe Ramune Balevičiūte) interviu-paskaitą. Jos vaizdo įrašas paskelbtas Klaipėdos dramos teatro feisbuke.

Be viso pluošto itin svarbių minčių apie teatro situaciją Lenkijoje, apie esminius iššūkius teatrui krizių metu ir apie principus, kurių, anot režisieriaus, derėtų paisyti, jis paminėjo ir keletą įsimintinų detalių. Pavyzdžiui, kiti garsūs režisieriai giriasi dideliu skaičiumi teatrų, kuriuose jiems yra tekę dirbti, o Klata gali pasigirti daugybe garsiausių Lenkijos teatrų, iš kurių jis buvo išvartytas dėl savo kūrybinių iššūkių. Per pastaruosius dešimt metų jis teigia pastatęs apie pusšimtį spektaklių, didesnę šio skaičiaus dalį – Lenkijoje. Taip pat, prieš pradėdamas režisuoti pats, kaip asistentas yra dirbęs su garsiais režisieriais: Krystianu Lupa, Jerzy Grzegorzewskiu, Jerzy Jarockiu. Vertindamas šią patirtį Klata teigia, kad mokytojus dera nužudyti – savaime suprantama, tik kūrybine prasme. Galiausiai jis sako, kad įėjus dėl krizės ir valdžios politikos nebegalėtų kurti teatro, pasirinktų duobkasio (ne perkeltine, o tiesiogine prasme) darbą.

Visi šie pamąstymai sudaro konkretų jo, kaip teatro režisieriaus – maištautojo, opozicionieriaus ir senojo trafaretinio teatro duobkasio, – įvaizdį. Kartu jo teoriniai profesiniai teiginiai yra išsami teatro meno situacijos per krizę analizė ir vertingos galimų kūrybinių vektorių įžvalgos. Taip klaipėdiečių „Borisas Godunovas“ tampa ne tik įspūdingu reginiu, bet ir puikia režisieriaus paskaitos (kuri gali būti suvokta ir kaip jo šiuolaikinio politinio teatro manifestas) teiginių vaizdine priemone. Abi šios dalys – dar viena svari lenkų teatro injekcija į lietuvių teatro (išvengsime čia epitetų) kūną.

Justina Vanžodytė (Marina) spektaklyje „Borisas Godunovas“

D. RIMEIKOS NUOTR.

Bet paprastam žiūrovui visos šios teorinės įmantrybės, žinoma, nėra motais. Jam svarbu reginys ir istorija, ir čia jis visko gauna su kaupu. Įsispraudęs į savo vietą pakeltame parteryje, žiūrovas kaktomuša susiduria su scenovaizdžiu, vaizduojančiu po teroristinio akto suniokotą Beslano mokyklos salę (scenografė Justyna Łagowska). Kitas emocinis smūgis – roko grupės „Yat-Kha“ iš Rusijos „yenisei-punk“ stiliaus muzikos garsai, leitmotyvu skambantys per visą spektaklį. Jie transliuoja galingą tradicinio Tuvos gerklinio dainavimo jėgą, o roko ritmai sustiprina gniuždančio pagoniško apėiginio transo emociją.

Po epizodo, kai Borisas Godunovas – Darius Meškauskas – ryžtasi užsimaukšlinti rusų carų karūną, įžymiąją gauruotą „Monomacho kepurę“, efektingai nusileidžia scenos grindys, atverdamos gilią duobę. Čia spektaklio kertiniai prasminiai rakursai išsyk tampa akivaizdūs: per Aleksandro Puškino klasikinės istorinės dramos tekstą režisierius pasiryžo išdėstyti savo požiūrį į šiuolaikinę Rusiją, jos istoriją ir ateitį.

Šių laikų Rusijos istorijos atriminiu tašku jis įvardija Beslano tragediją, nusinešusių kelis šimtus nekaltų vaikų gyvybių. Čia Klata akivaizdžiai vadovaujasi moraliniu imperatyvu ir neketina atleisti dabartinei Rusijos valdžiai šios kartinės nuodėmės, kuri, jo manymu, lemia tos šalies ir tautos ateitį. Ši ateitis esanti niūri ir neturinti jokios perspektyvos. Visa, kas vyksta su Rusija tiek praeity, tiek dabar, jis vertina ir labai efektingai vaizduoja kaip gilią ir pražūtingą istorijos duobę.

Toji „istorijos duobės“ metafora, autoriaus manymu, – vertingiausia spektaklio „Borisas Godunovas“ dalis, jo kūrybinis „Nobelis“. Šiuo darbu Klata parodo, kas yra visavertis politinis teatras, kai režisierius ne tiesmukai politikuoja, o kuria savąją meninę politinės tikrovės interpretaciją, pasinaudodamas galingais teatro meno metaforinėmis įtaigos įrankiais. Tai, regis,

svarbiausia šio spektaklio pamoka ir vertingiausias jo įspūdis.

Ir paskutinį tašką ant „i“ uždeda spektaklio choreografija, kurią sukūrė iš pantomimos pasaulio atėjęs choreografas Mačko Prusakas. Jo puikiai sustyguotas Klaipėdos dramos teatro aktorių kordebale-tas galutinai apibrėžia unikalią spektaklio žanrą. Tai – politinio teatro *show-revue* (šou-reviu) žanro reginys, siautulingas muzikinis komik-sas. Čia pramoginė dedamoji yra tas apgaulingas „saldainio popieriukas“, dėl kurio žiūrovai praryja ir kartų, aitrų reginio turinį.

Klasikinė istorinė pjesė ir šou-reviu žanras – kaip tai gali derėti? Pasirodo, gali, ir Klata tai puikiai įrodo (nors tampa aišku, už ką jį uja trafaretinio teatro šalininkai). Savaime suprantama, tai atsiliepia ir aktorių vaidybai, kai itin giliai pasinėrimui į personažų psichologiją nelieta vietos. Ir vis dėlto gražu stebėti, kad svarbiausi dramos epizodai, kuriuose teksto ir dialogo kodų neįmanoma ignoruoti, ir čia transliuoja esmines spektaklio prasmes. Labai įdomiai suskamba Igorio Reklaičio (šventikų Pimeno ir Patriarcho) epizodai, pirmasis – kaip egzorcizmo, antrasis – kaip fanatiškos ekstazės, abu – veidmainiški religiniai seansai. Klasikinis „karčemos ties Lietuvos pasieniu“ epizodas suvaidintas puikiai, visų pirma dėl puikios improvizacinės Rimanto Pelakausko ir Vaido Jočio vaidybos, taip pat dėl maksimalaus scenos aktualizavimo, pasitelkus šiuolaikinės situacijos pasienyje įvaizdžius (žaidimas su pasienio stulpu).

Garsiąją sceną „prie fontano“ režisierius perkelia į kažkokį rūsį, kur šlama ne fontanas, o prakiurę kanalizacijos vamzdžiai. Išdidžioji lenkų didikė Marina Mnišek (Justina Vanžodytė) laiko pagarbiu atstumu nuo savęs jai negrabiai besimerginantį Apsišaukėlį, panaudodama čirškiantį kišeninį elektrošoką. Tarsi tikra miuzikholo žvaigždė apie ją ratu lakstantį Apsišaukėlį aktorius Donatas Švirėnas pateikia savitai ir įdomiai. Jo suvaidintas vienuolis Griška, įsigudrinęs trumpam

įsitaisyti monarchų soste, – niekin-gas žmogelis, kuris, būdamas „bjaurusis ančiukas“, staiga patikėjo, kad yra didinga istorijos gulgė, bet taip visiems laikams ir liko bjauriuoju ančiuku, tik trumpam į aukštumas plastelėtas drumzlinos ir kruvinos istorijos nuošliaužų bangos. Kuo labiau šis „ančiukas“ bergždžiai skėčia sparnelius, manydamas, kad yra gulgė, tuo šis vaidmuo įtaigesnis.

Stilingoji Vanžodytė nepriekaištingai atlieka Marinos vaidmenį ir įspūdingai nubrėžia personažo evoliuciją nuo scenos „pas kirpėją“ (režisieriaus išmonė), per jau minėtą „sceną prie fontano“ (t.y. sulūžusiame vaterklozete), kurią vainikuoja užprogramuotas (bet Puškino tikrai nenumatytas) jos sielos klyksmas „kurwa mać!“. Užtat pribloškia akivaizdumu ir tikrumu Marinos-Vanžodytės virsmas į gimnastę su sportiniais kaspiniais ir erelio herbu ant triko krūtinės. Čia transliuojama akivaizdi aliuzija į dabartinio Rusijos valdytojo favoritę, garsią rusų gimnastę, ir tai tik darsyk parodo, kad šiuo pastatymu režisieriui rūpėjo parodyti visų pirma savo asmeninį politinį požiūrį į dabartinę Rusiją ir jos valdžią.

Ypač sėkmingai išspręstas atrodo dar vienas klasikinis šios dramos epizodas, kurį įtaigiai suvaidino Meškauskas (Borisas). Tai garsusis mirštančio caro monologas, kuriame jis mažamečiam sūnui dėsto, kaip tam dera po jo mirties valdyti šalį. Teko matyti įvairių šios scenos traktuočių, bet šįsyk Klata ir Meškauskas sujaudino scenos sprendimo ir atlikimo paprastumu. Caras Borisas tiesiog seka paskutinę priešmirtinę pasaką savo vaikams, nes žino, kad čia pat stovi jų žudikai su pagalastais peiliais. Ir galų gale Borisas nugriūna su styrančiu iš jo mongoliško chalato nugaros peiliu. O vaikai bejėgiškai, pasišokinėdami, nesėkmingai mėgina išsiropšti iš duobės. Klata ypač pabrėžia Godunovo vaikų, ypač Ksenijos (Digna Kulionytė), temų svarbą. Jis susieja tai su Beslane nužudytų vaikų likimu, su istorinės nuodėmės, kuri yra nekaltų vaikų kraujas, keliu į amžiną istorijos (kartu ir šalies bei tautos) prakeiksmą bei išrišimo. Toks jau tas Klata.

Taip pat šiame „Boriso Godunovo“ pastatyme teko pirmąkart pamatyti mūsų tarp Godunovo armijos ir Apsišaukėlio vadovaujamos maištininkų kariuomenės sceną. Visi režisieriai paprastai jos vengia. Klata, atvirkščiai, pasinaudodamas šou-reviu žanru, ją išsprendė per miuzikholo choreografiją. Skamba grupės „Hibakusha“ iš Nyderlandų smagi disko stiliaus melodija. Ironiškai, tikrai neperžengiant šventvagiškumo ribos,

pasinaudojama valstybingumo atributais – tiek Lenkijos, tiek Lietuvos. Ir vėl efektingai reiskiasi nindzių-opričnikų-riterių kordebaletas, jame visavertiškai dalyvauja ir aktoriai Jonas Baranauskas (Basmanovas), Mikalojus Urbonas (Puškinas), Jonas Golubovskis (Kurbskis) bei kiti. O garsiosios šios dramos kvailelio (rusiškai „jurodivo“) Nikolkos scenos pagal Klatos traktuotę nebeliko, kaip nebėra spektaklio finale ir chrestomatinio jos akcento – „nebyliosios liaudies“.

Populiariosios muzikos šiame spektaklyje tikrai gausu. Tai jau minėta Tuvos „yenisei-punk“ stiliaus grupė „Yat-Kha“, populiarūs grupių ir atlikėjų „Placebo“, „The Glitch Mob“, „Hibakusha“, Wil-liamo Onyeboro, Stingo ir kt. įrašai, taip pat klasikiniai kūriniai – populiari sovietinė Georgijaus Sviridovo siuita filmui „Laikas, pirmyn!“ ir, be abejonės, Mykolo Kleopo Oginskio polonezas „Atsisveikinimas su Tėvyne“. Standartinio formato dramos spektaklyje šis ritualinis lenkų personažų šokis būtų prailgęs, bet šou-reviu žanras tokį išplėstinį divertismentą tikrai pateisina.

Nekaltos nužudytų vaikų sielos ir jų pasauliai virsta daugybe gaublių. Žudikai ir valdovai ciniškai juos naudoja kaip kineziterapinius guminius kamuolius savo sukalkėjusioms ir ištvirtusioms galūnėms mankštinti. Pražudytų vaikiškų pasaulių kamuoliai-gaubliai prapuola Rusijos pražūtingos dabarties ir beviltiškos ateities juodoje garuojančioje duobėje. Po tą duobę braido tik likvidatoriai blizgančiais skafandrais ir klaikiomis žnyplėmis. Pagaliau ir ta duobė užanka. Skamba tik skystą viltį spinduliuojanti melodija „Que Sera, Sera (Whatever Will Be, Will Be)“ iš Alfredo Hitchcocko filmo „Žmogus, kuris per daug žinojo“: „Tebūnie, kas bus...“

Yra žinoma, kad Puškinas, baigęs rašyti „Borisą Godunovą“, buvo labai savimi patenkintas. Lakstė po kambarį, tapšnojo save per šlaunis ir šūkavo: „Šaunuolis, Puškine, kalės vaikel!“ Akivaizdu, kad ir Klata, statydamas Klaipėdoje spektaklį „Borisas Godunovas“, tvirtai žinojo, ko nori, ir padarė tai, ką buvo sumanęs.

Klaipėdos dramos teatro trupė puikiai išlaikė ir šį lenkų teatro egzaminą. O ar išgirs jo politinį patosą tie, kuriems jis skirtas? Vargu bau, užtat Lietuvos teatras praturtėjo tikro politinio teatro grynuoliu, kurį įmanoma pamatyti tik Klaipėdoje. Taigi Lietuvos teatro meno mylėtojų keliai vėl nusi-drieks į pajūrį...

Kai yra ką pasakyti

„Puikus naujas pasaulis“ Jaunimo teatre

IEVA TUMANOVIČIŪTĖ

„Išties idiotizmas. Rašai, kai neturi ką pasakyti...“ – sako Aldouso Huxley romano „Puikus naujas pasaulis“ veikėjas Helmholcas Votsonas, o Vakarų Europos Valdytojas Mustafa Mondas jam atsako: „Tikrai neturi. Tačiau tam reikia nepaprasto išradinumo. <...> kuriate meno kūrinys, galima sakyti, vien iš grynų pojūčių.“ Puikiam naujame pasaulyje egzistuoja jutiminis kinas, kvapų vargonai – kūriniai be prasmės, be siužeto, bet dirginantys žiūrovų pojūčius, žadinantys instinktus, suteikiantys malonumo, tačiau nepadedantys suprasti pasaulio ar savo paties jausmų, kaip veikėjui Laukiniam Džonui tai leidžia padaryti Williamo Shakespeare'o pjesės.

Jaunimo teatre Gintaro Varno režisuotas „Puikus naujas pasaulis“ (premjera rugsėjo 3, 4 d.) įspėja, kad jei dar negyvename, tai netrukus atsidursime naujame pasaulyje, tačiau pats spektaklis priklauso senojo pasaulio menui, nes režisierius turi ką pasakyti, ir labai daug. Vien tai, kad tokie spektakliai yra kuriami ir šiūrim, rodo, jog kol kas dar ne visi gyvename Puikiam naujame pasaulyje, kuriame paaukotas didysis menas, kuriame negali būti tragedijų, nes jis apvalytas nuo žmogiškų jausmų, palikus tik malonumus, matematiškai tiksliai apskaičiuotą pojūčių stimuliaciją ir maksimaliai sutrumpinus laiką nuo individo poreikio iki jo patenkinimo, o menkiausioms negandoms slopinti vartojama soma – tobulas narkotiko ir antidepresanto mišinys, leidžiantis be rimtesnių pasekmių organizmui atsiriboti nuo tikrovės ir panirti į atpalaiduojančią būseną.

Varnas išverčia Huxley romaną į teatro kalbą – profesionaliai, kruopščiai sekdamas autorių parodo, kaip 1932 m. parašyta antiutopija šiandien virsta tikrove. Kitaip nei Huxley knygoje, dar nesame išpilstomi iš butelių (nors mokslo pasiekimai tai leistų), vis dar gimsta vaikai, egzistuoja šeiminiai ir romantiniai ryšiai, o dėl to ir kraštutiniai jausmai bei tragedijos, bet mūsų pasaulio, kaip ir Huxley sukurto, variklis yra vartojimo ekonomika. Vartojimas skatinamas per nuoseklų nevisavertiškumo pojūčio stiprinimą – tai verčia trokšti tobulesnio kūno, naujų drabužių, kosmetikos gaminių, plastinių operacijų, palaikančių jaunystės kultą (beje, Puikiam naujame pasaulyje senatvė, kaip ir ligos, neegzistuoja). Varnas nuo pradžių sufleruoja, kad Puikus naujas pasaulis – tai masinė medija: televizijos kanalas ar interneto svetainė, kurios svarbiausias elementas yra reklama.

Spektaklio veiksmą periodiškai pertraukia visą scenos erdvę užpildančiame ekrane-uždangoje rodoma reklama, o jos turinį galima sutraukti iki maisto ir sekso. Rimo Sakalausko vaizdo projekcijose (operatorius Vytenis Kriščiūnas) – iš arti filmuojami ryškių spalvų maisto produktai, gundomai maišomos masės, įdegę, sporto klubuose svarmenis kilnojančios kūnai, margos, haliucinogeninės somos vizijos, primenančios išmaniųjų įrenginių užsklandas, bei egzotiškų kelionių atributai: avialinijos, kruiziniai laivai ir žydrosios pakrantės. Taip pat rodomi muzikiniai klipai – primityvios, įstringančios melodijos bei tekstai ir ryškūs, blizgūs, kūniškus malonumus žadantys vaizdai. Viso to apibūdinti nereikia, tai kasdien matome daugybėje mus supančių ekranų. Per reklamą režisierius sujungia Huxley Puiką naują pasaulį su mūsų kasdienybe. Pažangiai ekonomikai palaikyti būtini tobuli vartotojai – daug dirbantys, o laisvalaikiu leidžiantys pinigus pramogoms. Argi tai nėra visuotinė gerovė ir laimė – pastovus darbas, stabilios pajamos, sveikata, tobulas kūnas bei pirkinių, pramogų ir malonumų gausa?

„Dabar visi laimingi“, – tvirtina Puikaus naujo pasaulio gyventojai, ir daugumos atžvilgiu tai grynai tiesa. Čia žmonės kuriami kastomis ir gimsta laboratorijose. Epsilonai, gamos, deltas, betos, alfos pasižymi atitinkamais protiniais gebėjimais. Visuomenės sandara nukopijuota nuo ledkalnio: 90 procentų juodadarbių žemesniųjų grupių, dauguma jų ištisomis dešimtėmis klonuoti dvyniai, visiškai patenkinti savo vieta bendruomenėje, bei 10 procentų protingiausių alfų. Visiems nuo pat gimimo taikomas atitinkamas formavimas.

Su Puikaus naujo pasaulio principais spektaklio žiūrovas susipažįsta kartu su į Centrinį Londono inkubatorijų susirinkusiais studentais, kuriems aprodamos skirtingos įstaigos patalpos ir žmogaus raidos etapai – nuo kiaušialąstės ir spermatozoido sujungimo iki vaikų ugdymo. Pademonstruojama, kaip deltų kastos kūdikiai atpratunami nuo knygų ir gėlių, nes tai ekonomiškai nenaudinga. Link knygų šliaužiančios Julijos Skuratovos sukurto lėlės-kūdikiai gąsdinamos sirena ir supurtomos elektrošoku. Vėliau didesnės, žaliai uniformuotos lėlės, klegėdamos plonais balseliais, apspinta mirstančios Laukinio Džono motinos lovą, o suaugusiojo dydžio lėlės užpuola jį, norintį pasipriešinti Puikaus naujo pasaulio tvarkai ir išlaisvinti žmones. Žiūrovas iš pradžių su studentais, o vėliau su iš rezervato atvykusiu Laukiniu Džonu po truputį supažindinamas su Puikiu nauju pasauliu, kuris,

Scena iš spektaklio „Puikus naujas pasaulis“

D. MATVEJEVO NUOTR.

nepaisant futuristinių elementų, tarkim, skraidančių automobilių, pasirodo kaip mūsų tikrovės atspindys.

Puikiam naujam pasauliui būdinga paradoksali geometrinės tvarkos, sterilios švaros ir perteklinio ryškių spalvų bei blizgesio estetika – darbo valandomis jis monochrominis ir sterilus, o laisvalaikio pulsuoja neonu ir blizgučiais. Pirmiausia tai pabrėžia Juozo Statkevičiaus kostiumai: moksliniam sterilumui atstovauja balti laborantų ir studentų drabužiai – panašūs, bet kiekvienas vis kitoks, išskirtinis, o tai reiškia kokybę. Veikėjų laisvalaikis mirga beprotiškiausiu neoninių spalvų sportine apranga, blizgančiomis vakarinėmis suknelėmis ir klubiniais drabužiais. Statkevičius kuria ribinius spalvų ir faktūrų derinius, yra ypač atidus detalėms – kiekvienas auskaras kitoks, kiekviena šukuosena apgalvota ir tinkanti prie visumos.

Vieną pagrindinių veikėjų Linainą žiūrovai pamato neoninėje sporto salėje, joje sportuoja stiliuzuota 10-ojo dešimtmečio aerobikos apranga vilkintys vyrai ir moterys. Choreografo Manto Stačiausko sukurti pratimų judesiai aiškiai suuominomis nurodo jų paskirtį – pasirengimą lytinei sueičiai. Ironiškoje scenoje pristatoma dar viena Naujo pasaulio idėja – „kiekvienas priklauso visiems“. Padorumas čia reiškia nuolatinę seksualinių partnerių kaitą, nes prisirišimas ir romantiniai ryšiai gimdo stiprius jausmus, seksualinis susivaldymas – neurozės, o tai trukdo svarbiausiai visuomenės vertybei – pastovumui.

Vytauto Narbuto scenografija ir Sakalausko vaizdo projekcijos kartu su Simo Sirutavičiaus šviesa spektaklyje tampa vienu kuriant veiksmo erdves. Taip vaizduojama veikėjų skrydžio virš miesto iliuzija – aktoriai išnyra

aukštai už visą scenos erdvę užpildančios didmiesčio vaizdo projekcijos, ją keičia baugus jūros bangavimas. Tikras lovas scenoje dubliuoja projekcijos, padauginamos jų skaičių. Ekranai kuria ir skirtingus interjerus. Spektaklio kūrėjams pavyksta pavaizduoti nuolat besikeičiančias, sudėtingas erdvės aplinkybes – perteikti laboratorijų ir didmiesčio atmosferą. Puikaus naujo pasaulio estetika daugumai jo gyventojų kelia pasigerėjimą, bet tarp aukščiausios alfų klasės atstovų atsiranda atskalūnų.

„Ji pati vaizduojasi mėsos gabalu“, – scenos erdvėje skamba įrašytas Bernardo Markso vidinis balsas, kai jis stebi sportuojančią ir su drauge plepančią Linainą. Veikėjų vidines mintis Varnas iškelia į scenos erdvę; efektas išnaudojamas ne tik komiškumui kurti, bet ir personažo esmei atverti. Bernardas – prieštaringas veikėjas, patiriantis net kelis virsmus. Visiems pagrindiniams personažams čia nubrėžtos sodrios dramaturginės linijos, kupinos juos keičiančių įvykių. Aktorius Gytis Laskovas parodo fizinį Bernardo nepritapimą prie alfa+ klasės – jis nuolat susitraukęs, susigūžęs, jo kūnas nejudrus ir sustingęs, rankos prispaustos prie šonų, kitaip nei atspalaidavusių, savimi pasitikinčių, nuolat treniruojamų kūnų aplink jį. Kaip psichologijos skyriaus specialistas Bernardas žino, kaip formuojami žmonės. Nors nuo vienvietės Puikiam naujame pasaulyje apdairiai saugoma, jis negali susiliesti su kitais, jaustis bendruomenės dalimi, mėgautis malonumais – kitų kalbose mato tik jiems įkaltus šablonus. Sistema suabejojęs laisvamanis vėliau pasirodo ir kaip bailus, pasyviai agresyvus, kompleksuotas ir pripažinimo ištroškęs žmogus.

Kitoniškumas, atskirties jausmas suveda Bernardą Marksą ir jo

draugą Helmholcą Votsoną – pavyzdinį „A klasės“ alfa kastos vyrą išorėje ir bundantį menininką viduje. Simono Storpірščio Votsonas – jausmų technologas, kuriantis pojūčius stimuliuojančias pramogas, staiga pajutęs, kad jame glūdi kažkas, ką jis norėtų pasakyti, bet dar nežino, kas tai. Puikiam naujame pasaulyje kuriančiam žmogui nėra apie ką kalbėti, nes dėl visuotinės laimės teko paaukoti didįjį meną. Užsimanęs išmėginti, koks iš jo jausmų propagandininkas – ar pavyks perteikti tai, ką jautė rašydamas, jis perskaitė studentams savo kūrybos eilėraščių apie vienvietę, bet sulaukė jų pasipiktinimo ir užsitraukė valdžios nemalonę. Storpірščio veikėjas imponuoja atsainumu savo paties išoriniam patrauklumui, Puikaus naujo pasaulio malonumams bei susimąstymu apie meną ir jo prasmę.

Trečiu šių dviejų Puikaus naujo pasaulio bičiulių draugu tampa Laukinis Džonas. Rezervate jis taip pat jaučiasi atskirtas, nes indėnai jo nepriima dėl baltos odos, bendruomenė atstumia jo motiną Lindą, kadaise ten patekusią per klaidą iš Puikaus naujo pasaulio. Džonas – spektaklio šviesulys, jame dera kelios kultūros: jis augo tarp indėnų papročių ir jam užgintų iniciacijų ritualų, klausėsi Lindos pasakojimų apie Puiką naują pasaulį ir skaitė Shakespeare'o pjeses. Būtent Shakespeare'as padėjo jam pažinti ir įvardyti savo jausmus, kylančius matant motiną lovoje su kitais vyrais ar vienumoje žvelgiant į beribį nakties skliautą.

Pagrindinės Laukinio Džono scenos išsiskiria estetikos askeze: tuščia erdvė, pusnuogis aktorius ir jo monologas, lydimas taukaus Vidmanto Bartulio muzikos

NUKELTA Į 7 PSL.

Talkininkai

Užsienio choreografijos mokyklų auklėtiniai Lietuvoje

ŽILVINAS DAUTARTAS

Lietuvos baletui atšventus 95-ąjį gimtadienį, prisiminkime ir tuos, kurie padėjo, kai mums tikrai reikėjo paramos. Prisiminkime Sankt Peterburgo, Maskvos, Baku, Minsko, Kijevo, Rygos, kitų miestų choreografijos mokyklų auklėtinius, šokusius mūsų scenoje. Nieko nuostabaus, kad tie talkininkai atstovavo rusiškojo baletu mokyklai, nes Londonas, Roma ar Paryžius buvo nepasiekiami ne tiek ir ne tik dėl geografinių atstumų – tiesiog buvome jiems neįdomūs. Tuo labiau kad prie Lietuvos baletu ištakų prisidėjo Sankt Peterburgo Marijos teatro baletmeisteris Pavelas Petrovas, pagrindinį Kopelijos vaidmenį Léo Delibes'o baletu „Kopelija“ pirmame spektaklyje 1925 m. gruodžio 4 d. šoko Sankt Peterburgo choreografijos mokyklos auklėtinė Olga Malėjinaitė, po Petrovo mūsų baletui vadovavo rusų baletmeisteriai – Fiodoras Vasiljevas, Nikolajus Zverevas, Aleksandra Fiodorova. Mūsų laikinąją sostinę aplankydamas tik pavieniai Rusijos atlikėjai, daugeliui jų Kaunas tebuvo tarpinė stotelė pakeliui į Vakarus.

Padėtis nesikeitė ir per okupacijas, kad ir kokia buvo jų spalva. Baigiantis karui Lietuvos Valstybės teatras (o kartu ir baletas) buvo gąnėtinaai nustekentas – vos ne trečdalis artistų pasitraukė į Vakarus, tad kelerius metus baletu trupė vos vegetavo. Belieka tik stebėtis, kad 1948 m. rusų baletmeisteris Fiodoras Lopuchovas sugebėjo pastatyti Piotro Čaikovskio „Gulbių ežerą“, nes Bronius Kelbauskas, pradėjęs statyti šį baletą, teatro vadovybės

buvo nušalintas (manau, dėl to, kad išdrįso keisti choreografijos tekstą). 1951 m. kviestinis baletmeisteris Michailas Satunovskis pastatė Aleksandro Kreino baletą „Laurensija“. Tais pačiais 1951 metais Lietuvos baletui pradėjo vadovauti Michailas Moisejevas, Lietuvos baletą praturtindamas Aleksandro Glazunovo baletu „Raimonda“. Reikia pripažinti, kad didesnės naudos mūsų šokėjams davė ne darbas su šiuo baletmeisteriu, o pažintis su jo žmona pedagoge, Maskvos choreografijos mokyklos auklėtine Klavdija Salnikova.

Tie metai Lietuvos baletui ištis buvo išskirtiniai – Dmitrijaus Klebanovo baletu „Svetlana“ debiutavo pirmas mūsų baletmeisteris Vytautas Grivickas, įgijęs aukštąjį išsilavinimą (GITIS'o – Teatro meno instituto – baletmeisterių fakultete) ir pradėjęs, atrodo, neįmanomą Sizifo darbą – padėti pagrindus tikrai profesionaliam Lietuvos baletui. Gal sutapimas, tačiau šio spektaklio programėlėje bene pirmą kartą pasirodo ir kviestinių atlikėjų pavardės – Maskvos Didžiojo teatro solisto Sergejaus Gončarovo, turėjusio tapti primabalerinos Genovaitės Sabaliauskaitės partneriu, Saratovo choreografijos mokyklos absolventės Natalijos Makarovos, laikui bėgant tapusios ne tik soliste, bet ir choreografijos skyriaus dėstytoja, bei profesionalumu nepasizymėjusių brolių Jurijaus ir Viktoro Latyševų. 1955 m. baletmeisterių Grivicko ir Moisejevo pastatyto Piotro Čaikovskio baletu „Miegančioji gražuolė“ premjeroje matome ir Leningrado (dabar Sankt Peterburgas) Agripinos Vaganovos choreografijos

mokyklos auklėtines Tamarą Tiulkovą ir Nataliją Topčevską. Kažkodėl į atmintį labiausiai įsirėžė ne tik Topčevskajos trapi, nors ir akademiška Raudonkepuraitės atlikimo maniera, bet ir Tiulkovos lengvai ir tiksliai atliktas kartu su vilniečiu Valerijumi Šulmanu Panovu Pelenės ir Princo duetas. (Gaila, kad šios puikios choreografinės miniatūros nebeatome vėlesniuose šio klasikos šedevro pastatymuose.)

Po kelių metų Lietuvos baletu artistų gretas papildė „leningradiečiai“. Taip buvo vadinami lietuviai merginos ir vaikinai, 1959 m. baigę Vaganovos choreografijos mokyklą. Pirmą kartą į reprezentacinę šalies baletu trupę įsiliejo tokia gausi, profesionaliai parengta atlikėjų grupė – Leokadija Aškelovičiūtė, Regina Baranauskaitė, Genovaitė Samaitytė, Ramutė Šimėnaitė, Gražina Žvikaitė, Antanas Beliukevičius, Eugenijus Judinas, Raimondas Minderis, Pranas Peluritis, Vytautas Sinkevičius ir, tarsi norint sušvelninti šios laidos tautinę „monopoliją“, pridėtas „broliškos“ respublikos atstovas Viačeslavas Nikulajevs, į Leningradą atvykęs iš Baku. Po poros metų ši „desantą“ papildė dar du „leningradiečiai“ bendramoksliai – Pranė Sargūnaitė ir Elegijus Bukaitis. Atrodo, tokio pagausėjimo turėjo užtekti ilgam, tuo labiau kad vis efektyviau funkcionavo ir choreografijos skyrius prie Vilniaus dešimtmetės muzikos mokyklos, per du savo veiklos dešimtmečius Operos ir baletu teatrui bei Kauno muzikiniam teatrui parengęs daugiau nei dvidešimt atlikėjų, ne tik kordebaletu artistų, bet ir solistų, įrodžiusių, kad gali atlikti pagrindinius vaidmenis ne blogiau

Scena iš baletu „Gulbių ežeras“ (1948, baletmeisteris Fiodoras Lopuchovas)

A. RUZGAIČIŲ ARCHYVO NUOTR.

už „talkininkus“. Be to, Operos ir baletu teatro baletu trupę 1965 m. papildė Maskvos choreografijos mokyklos absolventai Leontina Andrijauskaitė, Sigita Vabalevičiūtė, Algimantas Filipavičius ir Vytautas Kudžma. Tad talkininkai – kviesti ir šiaip iniciatyvūs – vis dažniau „nusiųsdavo“ Vilniaus ar Kauno scenose. Kiek vėliau, 1966 m., prie jų prisijungė tos pačios mokyklos auklėtinis Vytautas Brazdylis, vienas ryškiausių mūsų baletmeisterių, savo kūryboje sujungęs dvi rusų baletu mokyklas – Sankt Peterburgo ir Maskvos. O 1967 m. tuometė Vilniaus baletu vadovė Genovaitė Sabaliauskaitė iš Minsko choreografijos mokyklos pakvietė Svetlaną Masaniovą, Borisą Martinkevičių ir Michailą Proškiną. Vėliau prisijungė ir jų bendraklasė Svetlana Gaida.

Dabar pažiūrėkime, kiek kviestinių talkininkų buvo kad ir 1973 m., remiantis Čaikovskio baletu „Spragtukas“ premjerų programėle. Baletmeisterio Bukaičio dispozicijoje buvo 14 kviestinių ir 36 „autochtonai“.

1976 m. Eduardo Balsio baletu „Eglė Žalčių karalienė“ premjeros programėlėje paminėti 26 kviestiniai ir 36 vietiniai. Biologų terminais kalbant, invaziniai individai ne visada sveikintini. Be abejo, dauguma jų nuoširdžiu darbu ir ištikimybe mūsų scenai tikrai prisidėjo prie Lietuvos baletu suklestėjimo. Bet apie tai vėliau. O dabar pacituosiu Jadvygą Jovaišaitę-Olekiene, vieną ne tik mūsų baletu, bet ir choreografijos mokyklos kūrėjų: „Mes lengvai atleidžiame kitoms choreografijos mokykloms už broką, kurio ir dabar galima matyti mūsų teatro scenoje, o mūsų choreografijos skyriui, kurio ir amžius, palyginus su kitais, labai trumpas (tik 25-eri), jokių nuolaidų nedarome. (...) Mokykla moko tik šokio abėcėlės, išmoko ją skaityti, o ką ir kaip šokėjas skaitys, priklauso nuo jo paties ir nuo sąlygų, kuriomis jis dirbs.“

Ką gi, mums jau ne 25-eri, o beveik 70. Nuolaidų nebedarykime, bet ir nenuvertinkime. Juk „čiurlioniukų“ vertė tikrai kyla.

ATKELTA IŠ 6 PSL.

skambesio, prieštaraujančio Dominiko Digimo tiksliai sukurtiems Puikau naujo pasaulio triukšmingiems, ritmingiems ir iki koktumo banaliems garsams.

Aktorius Matas Sigliukas parodo Džono gaivališkumą, jo „laukinės“ emocijos laisvai reiškiasi lankstčiame kūne: džiūgaudamas jis šokinėja, šūkauja, apkabina kitus. Kartu Džonas labai mąslus, atidžiai vertinantis aplinką ir įvardijantis tai, ką mato, Shakespeare'o žodžiais, kuriuose aktorius atveria konkrečias prasmes – jie nėra tik gražūs, dekoratyvūs nėriniai. Nors į šį veikėją – jo tyrumą, smalsumą, valią ir moralę – nukreipta režisieriaus viltis, jis čia nėra idealizuojamas. Nepaisant Džono nusiteikimo, jo pasaulio suvokimas ribotas, jis taip pat nėra laisvas nuo kai kurių prietarų.

Visų protingiausias čia – Vakarų Europos Valdytojas Mustafa Mondas, skaitęs ne tik Shakespeare'ą,

bet ir daug kitų knygų, kurias pats uždraudė. Jis vienintelis išmano istoriją, bet ciniškai aiškina studentams apie praeities nereikalingumą ir jiems prieš akis iš žemėlapiu ištrina istorines asmenybes bei objektus, nes vartojimo ekonomika paremta naujumu. Mondas vilki baltai, jo kabinetas šviesus – šiuolaikinis velnias yra patrauklus ir sterilus. Vytautas Anužis kuria intelektu ir visažinio pasitikėjimu žavintį gražbyliautoją, kuris iš tiesų yra ciniškas nusikaltėlis. Jam tereikėjo pasirinkti tikrąjį mokslą ir išvykti į salą, į kurią tremiami prie visuomenės nepritapę, įdomiausi individai, bet jis pasirinko galią ir valdžią, pervadindamas ją tarnyste kitų laimei. Puikiai suvokdamas Puikau naujo pasaulio vienpusiškumą ir primityvumą, jis sąmoningai renkasi jį palaikyti ir galiausiai dėl kitų laimės paaukoja ne tik meną, mokslą, tiesą bei grožį, bet ir Džoną.

Vieną stipriausių vidinių konfliktų išgyvena Džono motina Linda – ji kaip beta kastos atstovė

negali atsikratyti gėdos dėl pagimdyto sūnaus ir kartu jaučia ryšio su juo svarbą. Jų santykiai susipina iš daugybės sudėtingų jausmų – nuo švelnumo, prisirišimo iki pykčio, nuoskaudų, pavydo, kaltės. Aldona Bendoriūtė kuria protarpiais sentimentaliai virkaujančią, dėl laukinių nešvaros burbančią ir kartu bevalę, ištvirkusią, nuo malonumų priklausomą moterį. Po dvidešimties metų į Puikų naują pasaulį grįžusi Linda kitiems tampa priminimu, ką jiems, kaip civilizacijai, pavyko išnaikinti: jausmingumą, senėjimą, nutukimą. Dauguma Puikau naujo pasaulio žmonių savo noru niekada neatsisakys patogaus gyvenimo, būtų sunku juos įtikinti, kad Lindos būtis visapusiškesnė, žmogiškesnė ar pagaliau sąžiningesnė už jų „infantilią ir pigią“, kaip sako Džonas.

Kita pagrindinė veikėja moteris – Linaina Kraun – atstovauja Puikiam naujam pasauliui ir, kitaip nei Bernardas ar Helmholtas, jaučiasi jo dalimi, nuoširdžiai mėgaujasi jo privalumais. Ją išskiria ne

kitoniškumo ir atskirtumo pojūtis, bet veikiau vėjavaiškas ekscentriškumas, pasireiškiantis kad ir noru kartu su Bernardu aplankyti laukinių draustinį. Susidūrusi su kokiu neaiškumu, Linaina mintyse nuolat kartoja hipnopedines (mokymo miegant) tiesas, tačiau šios tampa bejėgės, kai ji patiria, ką reiškia prailgintas laikas tarp noro ir jo patenkinimo. Aktorė Jovita Jankelaitytė parodo, kaip geismas Laukiniam Džonui verčia Linainą pirmą kartą išgyventi abejonę, nepasitikėjimą savimi, apmaudą, liūdesį, įtampą, susierzinimą ir dar kitokias Puikiame naujame pasaulyje nepatirtas emocijas. Tačiau susipažindama su naujais jausmais ji vis tiek negali suprasti Džono pasaulėžiūros, kaip ir jis jos. Jų vienas kito įsivaizdavimas dramatiškai sudūžta susidūręs su tikrove. Todėl abu, kaip niekada nesusijungiančios pusės virš prarajos, grįžta į savo pasaulius. Linaina – į Puikų naująjį, o civilizacija apsinuodijęs Džonas negali nuo jos apsisvalyti nei vandeniu su

garstyčiomis, nei fiziniu darbu, nei atgaila, nei plakimusi rimbui. „Sielą užteršiau“, – sako jis, parodydamas, kaip Puikus naujas pasaulis veikia žmogų – veikia mus.

Savo kūriniais ir pasisakymais Varnas atvirai kovoja už didįjį meną, jis skeptiškai žiūri į šiuolaikinio meno formas, jam artimesnės ankstesnės epochos, ypač barokas su neįveikiama priešara tarp idealo ir tikrovės. Nė į vieną savo spektaklį Varnas nebuvo įsileidęs tiek populiarios kultūros, jos kičo estetikos ir triukšmingos muzikos, kiek į „Puikų naują pasaulį“, tačiau siekdamas ne patraukti žiūrovą (nors kartu įvyksta ir tai), o pakišti ją po dinamuoju stiklu, ištyrinėti ir sukritikuoti. Režisierius, kitaip nei Puikau naujo pasaulio kūrybininkai, turi ką pasakyti apie dabartinę Vakarų visuomenę, todėl kruopščiai ir nuosekliai plėtoja mintį. Preciziška spektaklio forma visų pirma tarnauja jai, bet kartu atsižvelgiama į tai, kad menas negali būti šaltas ir bejausmis.

Pusdienis galerijose

ATKELTA IŠ 1 PSL.

vien pamačiusi internete gedulo puokštės fotografiją ir perskaičiusi, kad parodą kuruoja fotomenininkė Vilma Samulionytė (turbūt labiausiai visiems žinoma jos fotografijų serija „6o monumentų“, kuriuose užfiksuoti Lietuvos civilinės metrikacijos skyriai). Be to, prieš eidama į Prospekto galeriją šiek tiek pasidomėjau Poline Harbali kūryba, kuri ypač suintrigavo. Apie parodą nieko nerašysiu, nes giliai sukrėtė ir iki šiol gerklėj jaučiu gumulą, tiesiog pacituosiu tris sakinius iš ekspozicijos „Viskas, kas man liko, tai ta kelionė, ta diena toje vietoje, kuri daugiau neegzistuoja, su žmogumi, kurio nebėra. / Mes nurijome pavasarį, ir jis tapo rudeniu. Kaip aš myliu rudinį.“ Jei atliepė, nueikit.

Išgyventų emocijų požiūriu visos kitos parodos prieš Poline Harbali ekspoziciją tądien nublanko, bet užtat patyriau likusių nuostabių ir įsimintinų momentų. Vienas iš tokių atradimų galerijoje „Vartai“ – įspūdinga ekspozicijos architektūra išsiskirianti, vizualiais ir konceptualiais sugretinimų netikėtumais įtraukianti grupinė paroda „Lėtr einte – Embracement – Glamonė“ (kuratoriai Linas Bliškevičius ir Yates Norton). Prasmingas modernizmo ir šiuolaikinės meninės praktikos suartinimas, kai greta Antano Mončio (1921–1993) skulptūrų, piešinių, akvarelių pristatoma dešimties šiuolaikinių menininkų

Paulinos Pukytės parodos „Tai tam tikra prasme yra košmaras“ fragmentas galerijoje „Atletika“

V. NOMADO NUOTR.

kūryba. Tarp parodos dalyvių žinomi skirtingų kartų ir kūrybinės patirties šių dienų lietuvių kūrėjai (ne vienas iš jų savo kūrybos pristatymus yra rengę galerijoje „Vartai“) – tai Deimantas Narkevičius, Robertas Narkus, Arturas Bumšteinas, Indrė Šerpytytė, Neringa Vasiliauskaitė, Laurynas Skeisgiela, Viltė Bražiūnaitė ir Tomas Sinkevičius, Marija Puipaitė, Vytautas Gečas, Martynas Kazimierėnas. Aki vaizdus dėmesys formų organikai, judesio ritmikai, medžiagų plastikai – taip kuriamos aktualios paralelės, iš naujo permąstant modernizmo klasiką įvairiuose konceptualių sprendimų kontekstuose. Pravartu po ekspoziciją pavaikščioti su parodos gidu, pristatančiu kiekvieną autorių ir rodomą kūrinį.

Apsilankiusi M.K. Čiurlionio namuose (Savičiaus g. 11) parodoje „Kita oda“ paprasčiausiai sutrikau, galbūt dėl to, kad „Vartai“ „išlepinio“ išties puikiai parengta informacine medžiaga. Dažniausiai apžiūrint grupines parodas, ypač ne „balto kubo“ erdvėje, be ekspozicijos plano gana sunku susiorientuoti. Ant fortepijono radau sudėtus kūrinių aprašus, kuriuos teko nusifotografuoti, nes jų, pasirodo, buvo likę vos keli apsilamdę (matyt, dalis lankytojų, kaip aš, bandė išsinešti juos kišenėje ir buvo sulaikyti prie durų). Vienoje salėje puoliau dėtis virtualius akinius, bet buvau įspėta, kad čia ne šiai parodai, o pastoviai ekspozicijai skirta ir reikia registruotis internetu. O iš kur man žinoti, juolab kad šių dienų autoriai

savo kūryboje neretai pasitelkia virtualybę? Visus šiuos veiksmus ir jaunųjų autorių – Evelinos Bernatonytės, Ainės Petkūnaitės, Jokūbo Vaicekausko ir Jokūbo Verbicko – kūrinių (dalį jų esu mačiusi VDA peržiūrose ir kitose parodose) daugiau ar mažiau (ne)sėkmingas paieškas traktuojau kaip kuratorės Akvilės Anglickaitės žadėtus gerus pokštus. Kita vertus, Adomo Danusevičiaus, Tomo Daukšos ir Žygimanto Augustino darbai istorinėje kamerinėje erdvėje atrodė labai natūraliai, kaip čia buvę. Labiausiai pralinksmino ant komodų su staltiesėmis ir M.K. Čiurlionio laikus menančių stalų nutūpę Daukšos sniegažmogiai. Apskritai, šiuolaikinių autorių kūrybos reprezentavimas muziejinėje aplinkoje netgi labai sveikintinas.

Vienos paveikiausių ekspozicijos architektūros, kūrinių tarpusavio pasakojimų ir tiesioginio pristatymo požiūriu mano atminty išliko dvi parodos. Tai Antano Gerliko „Rūbinė“ galerijoje „Editorial“ ir Paulinos Pukytės „Tai yra tam tikra prasme košmaras“ šiuolaikinio meno erdvėje „Atletika“.

Antano Gerliko atveju paslaptinę parodos atmosferą sustiprina įtaigus parodos architektės Lauros Kaminskaitės sprendimas, sapno būsenas „paliudija“ Monikos Kalinauskaitės tekstas. Objektai iš aliuminio, plieno, stiklo, švitrinio popieriaus ir satino audinio,

videofilmas ir tekstas-prisiminimas iš restorano sukuria (ne)realias ke-liaprasmybes ir įtraukia žiūrovą į siurrealių asociacijų kupiną kelionę.

Paulinos Pukytės parodoje vėlgi atradau optimalią pusiausvyrą tarp eksponuojamų kūrinių ir specifinės erdvės. Greta menininkės internete rastų bei jos pačios įgarsintų videotekstų rodomos interaktyvios instaliacijos (drebantys krištolo indai, skambančios psichiatrijos ligoninės lango grotos) kuria ypatingos įtampos ir prieštarų kupiną lauką (man ypač prie širdies – „propaganda ir šūdimala“, „manipuliavimas ir dalyvavimas“). O tam tikromis valandomis buvusioje mokyklos sporto salėje išsižiebia virviniame krepšelyje įspausta lempa lyg „Aušros (rytojaus pažado)“ simbolis... Menininkės vesta ekskursija ir ką tik pasirodžiusios jos knygos („Lubinas ir seradėlė“, „Apostrofa“, 2021; „Kažkas yra“, „artseria“, 2021), kurias čia pat galima buvo pavartyti ir / ar išgyti, dėkingai praplėtė jos pristatomos kūrybos ribas.

VGS įspūdžius man vainikavo sekmadienį per „Rasų radiją“ transliuota „Garso terapija“ (moderatorė kompozitorė, garso tyrėja Karolina Kapustaitė). Tai mintimis nukėlė į jaunųjų menininkų Valentinos Černiauskaitės ir Juozapo Švelnio jungtinį projektą „Vilniaus tylos“ VDA galerijoje „Akademija“.

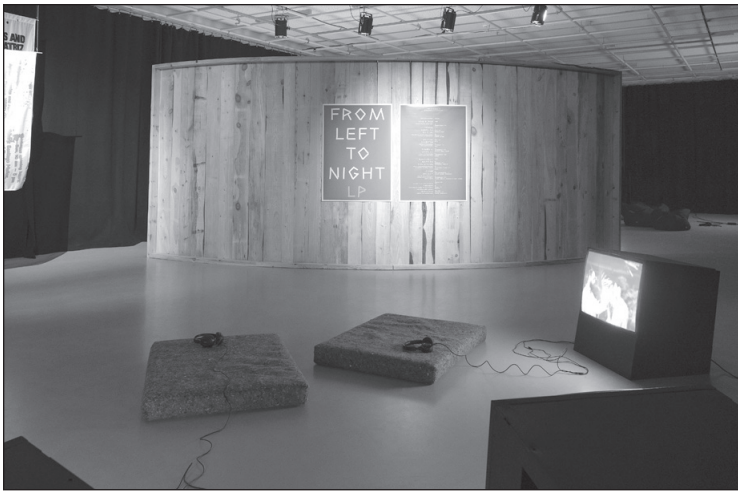
VGS vyko rugsėjo 9–12 d.

Laukiant išsigelbėjimo

Paroda „Pagrįsti pagrindai: prisiderinant prie chroniškumo ritmų“ Nidoje

PAULINA BLAŽYTĖ

Nidos meno kolonijoje eksponuota paroda „Pagrįsti pagrindai: prisiderinant prie chroniškumo ritmų“ buvo skirta kantriam ir aktyviai mąstančiam žiūrovui. Ne tokiam smalsiam lankytojui čia, aišku, irgi būtų ką veikti – galima pasižiūrėti filmus, galima užsidėjus ausines klausytis ar permesi akimis paskirus objektus, tačiau galutinę prasmę jų jungtis įgauna tik tuomet, kai į rankas patenka išsamus parodos katalogas ir jau minėtą jungtį įvardijanti anotacija (jos salėje nerasisime, tik kataloge ir NMK interneto puslapyje). Juk, suvokiant ir interpretuojant šiuolaikinį meną, pats objektas ir jį lydinis tekstas vienas be kito neretai negali egzistuoti. Greičiausiai mano pačios šiuolaikinio meno suvokimo ir vertinimo padargai kiek atšipę, nes jau *post-factum* (t.y. palikusi ekspozicijų

Ekspozicijos fragmentas

I. JANKŪNAITĖS NUOTR.

salę) turėjau daug skaityti ir gilintis, kad viskas, ką mačiau ir girdėjau, susijungtų į vientisą masę. Iki tol dalis manęs tarsi vaikščiojo prieblandoje ne tik tiesiogine, bet ir perkeltine prasme.

Bandant aiškiai išivardyti parodos koncepciją per anotaciją, taip

pat reikalingi kantrumas ir smalsumas, kaip reikalingas ir tam tikras žodynas, atskiriantis žiūrovą mėgėją nuo žiūrovo eksperto. Kuratorė Azar Mahmoudian rašo, jog parodoje permąstomi sąveikos epizodai tarp afektinės politikos bei kino, ir akcentuoja istorijos pasikartojimus,

taip pat įvairių sąlygų veikiamą troškimą iš naujo lankytis jau pasibaigusiose praeities taškuose – tai gali būti interpretuojama ir kaip pakartojimas, siekiant išgydyti praeities žaizdas, kaip atminimo ritualai ar paveldimumo / įsiskolinimo pripažinimas. Galiausiai kuratorė iškelia kelis labai svarbius, esminius klausimus. Kaip suprasti istorijos pasikartojimus ne kaip kilpas, o kaip išsiplėtusias dabartis ir būtis? Ar įmanoma vietoj „vėl ir vėl ir vėl“ galvoti „dabar ir dabar ir dabar“?

Tačiau norint suprasti, kaip veikia ir ką žiūrovui kalba paroda, būtina išsiaiškinti, kas ją sudaro. „Pagrįsti pagrindai“ sudėliota daugiausia iš judančių vaizdų – filmų, atvirų peržiūrų (jų pakomentuoti negaliu, nes tiesiog nemačiau), bet būta ir garsinių, vaizdinių instaliacijų, architektūrinių skulptūrų. Tekste aptarsiu tris, mano nuomone, įdomiausius ir labiausiai dėmesį patraukusius kūrinius.

Pirmiausia lankytoją pasitinka virš galvos kabantys plakatai /

vėliavos, kuriuose užrašyta faktinė parodos informacija (pavadinimas, data, vieta, joje dalyvaujantys autoriai ir t.t.) ir į lietuvių kalbą išverstos ištraukos iš menininkės Wendelien van Oldenborgh kūrinio „From Left to Night LP“ (pavadinimas – tai žodžių žaismas: jei „from left to right“ verstume kaip „iš kairės į dešinę“, šiuo atveju pažodinis vertimas skambėtų kaip „iš kairės į naktį“) (2019). Toliau – likusi menininkės kūrinio dalis: garsinė instaliacija su subtitrais, kuri išsirutuliojo iš autorės 2015 m. Londone filmuotos juostos „From Left to Night“, kai ore vis dar tvyrojo 2011 m. mieste vykusių riaušių atgarsiai (riaušės mieste prasidėjo po policijos įvykdytos Marko Duggano žmogžudystės ir išplito į kitus Anglijos miestus – vyko plėšimai, padeginėjimai, žuvo 5 žmonės). 2015 m. filme apie mieste tvyrančias įtampas, feminizmo ir rasės teorijas,

NUKELTA Į 9 PSL.

Medžiaga, ritmas ir erdvė

Mindaugo Navako paroda „Kambariuose ir lauke“ Radvilų rūmuose Vilniuje

ROKAS DOVYDĖNAS

Keturiuose muziejaus kambariuose ir erdvėje šalia rūmų jau kurį laiką veikia Mindaugo Navako paroda, čia eksponuojami per pastaruosius penketą metų sukurti darbai. Nors vilniečiams įprasta manyti, kad skulptorius kuria dominuojančius erdvėje kūrinius, rodomeus neišvaizdžiose vietose, šioje parodoje jis įtvirtina posūkį prie skulptoriams gana neįprastos medžiagos – porceliano. Mindaugas Navakas kūriniuose dažnai derina ne tik įvairias medžiagas, bet ir ironiją bei sarkazmą. Manau, kad apie šią parodą galima kalbėti iš įvairių atspirties taškų. Šiuo atveju aptarsiu parodoje matomą porcelianą.

Tuo, kad Navakas mėgsta eksperimentuoti, naudojamas *ready made* ir savo kurtus darbus iš molio, galėjome įsitikinti parodoje „Šlovė buvo ranka pasiekiama“, 2014 m. vykusioje Nacionalinėje dailės galerijoje. Šiandien kelis išpūdingus personalinės parodos objektus galima rasti ten pat pastovioje ekspozicijoje. Vėliau, 2020 m., po pirmojo karantino, galerijoje „(AV 17)“ vykusioje personalinėje parodoje „Porcelianas“ eksponuoti naujausi porceliano kūriniai.

Manau, kad jei laiką tarp paskutinių personalinių parodų skulptorius būtų praleidęs Kinijoje, jis neabejotinai būtų nukeliavęs į Dzingdedženą, kur grupė asistentų paslaugiai sukurtų užsakytus kūrinius iš geidžiamos medžiagos.

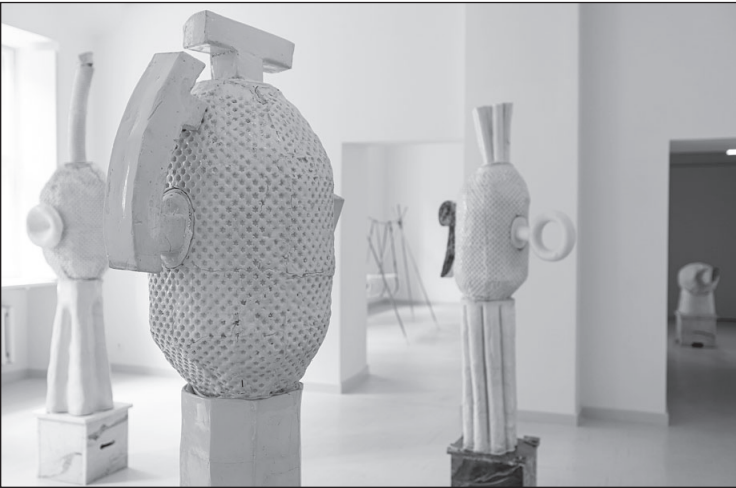
Autoriui teliktų piešti eskizus ir nurodyti darbų dydžius. Jėzuitas tėvas François Xavier d’Entecolles’is, 1712 m. rašydamas laišką iš šio miesto, mini, kad norint pagaminti porcelianinį dirbinį reikia septyniasdešimties porų rankų. Pirmąsias dvidešimt porų, priklausiusių šachtininkams bei medžiagos ruošėjams, rinkusiems, siojusiems ir maišiusiems kaoliną ir pentusą, dvi sudedamąsias porceliano medžiagas, galima būtų praleisti, numanant, kad porcelianas pirktinis. Bet likusių penkiasdešimties porų rankų darbą – formavimą, dekoravimą, glazūravimą ir degimą, – tikėtina, atliko pats autorius.

Atrodytų, personalinė paroda sudėta iš trijų pagrindinių elementų: medžiagos, ritmo ir erdvės, kurioje ji vyksta. Šlapias, paruoštas darbu porcelianas yra neįtikėtinai tižus, tirpstantis nuo drėgmės. Džiūdamas virsta trapia, sunkiai sujungiamą medžiaga, kiekvieną akimirką pasiruošusia subyrėti į šukes nuo slėgio, skersvėjo, smūgio ar savo paties svorio. Tik išdegtas aukštoje temperatūroje porcelianas pasikeičia į tvirtą, atsparią vandeniui, ne smūgiams, medžiagą, kurią ir matome parodoje. Navakas naudoja šiuo porceliano trapumu, kabindamas skulptūras prie sienos ir erdvėje, montuodamas stulpus iš segmentų, dydžiu pranokstančių žiūrovą. Žvelgiant į kūrinius, kūnu galima pajusti nerimą, ar einant salėmis nenuvirs struktūra, kuri balansuoja ore.

Autoriaus naudojamos įvairios medžiagos – akmuo ar varnalėšų

lapai – kuria ritmą savitu būdu. Jo sukurtas porcelianas dekoruotas šešiakampės žvaigždės ornamentu ir paliktais sujungimais, plyšiais. Navakas jungia kelias šios medžiagos mene tradicijas: sanitarinis porcelianas, mėgstamas konceptualių autorių, yra lygus ir glotnus. Tai paviršius, skirtas funkcijai: lengvas valyti, plauti. Jis eksponuojamas toks, koks ir sukurtas fabrike. Taip pat porcelianas yra viena iš medžiagų, kurias naudoja keramikai, dažnai piktnaudžiaujantys paviršių dekoratyvumu. Tai medžiaga, kuri lengvai priima bet kokią formą, tekstūrą, ją lengva dekoruoti, lengva pakeisti. Manychiau, kad žvaigždės ornamentas, sukurtas ant skulptūrų, nėra tiesiog dekoras, tai paviršius, kitaip matomas šviesoje. Slystanti, natūrali dienos šviesa muziejaus erdvėje nėra įprasta. Trimačiai kūriniai, apšviesti muziejų ir galerijų šviestuvais, tampa dramatiškai teatrališki. Navakas išlieka nuoseklus pasirinkdamas parodos pavadinimą: kambariuose ir lauke šviesa sujungia kūrinius.

Ir galiausiai – Radvilų rūmų erdvė, kurioje matoma vientisa instaliacija, išnaudojanti kambarių išdėstymą judant erdvėje. Kūriniai pasitinka ir palydi žiūrovą, versdami suktis ar pereiti instaliaciją keliomis kryptimis iš naujo. Darbai veikia kaip ryšys tarp erdvės ir aplinkos, vaizdas pro langą tampa tokia natūralia instaliacijos tąsa, kad, akiai užkliuvus už savadarbio krepšinio stovo gretimame kieme,

Ekspozicijos fragmentai

G. GRIGĖNAITĖS NUOTRAUKOS

nejučia nusprendi, jog tai vienas iš sudėtinių parodos objektų.

Manau, apmaudu, kad autorius nepraleido pandeminių metų Kinijoje, kur, tikėtina, kūrinių dydis ir kiekis būtų padvigubėjęs. Bet nors tai ir neįvyko, manyčiau, kad

Navako kūriniai, eksponuojami Radvilų rūmuose ir lauke, yra vientisas, didelis meno kūrinys. Sukurtas ir išeksponuotas taip, kad geriausiai atskleistų patį porcelianą.

Paroda veikia iki spalio 31 d.

ATKELTA IŠ 8 PSL.

muzikinius klipus bei valdžios idealų įkūnijimą architektūroje kalbasi du Londone įsikūrę hiphopo atlikėjai, o štai 2019 m. kūrinyje pokalbius papildė muzikantų Deano Burke'o ir Mehrako Golestano take-liai. Tokiu būdu „From Left to Night LP“ savo struktūra įgauna muzikos albumo formas, o idėjiškai veikia kaip filmas – skirtumas tas, jog eliminuojamas *žiūrėjimo* momentas, paliekant tik gryną *klausymąsi*. Žiūrovo patyrimas čia tampa kontempliatyviu, mediatyviu buvimu, kuriame jis priverstas *išgirsti* – kito pasirinkimo tiesiog nėra. Praeitį ir dabartis maišosi – tai, kas buvo užvakar, aktualu ir vakar, tačiau pas mus sugrįžta ir šiandien.

Kitas dėmesio vertas kūrinys – irgi filmas. Tai Clarissos Thieme „Šiandien yra birželio 11-oji, 1993“ (2018), jame iš naujo permąstoma archyvinė medžiaga, nufilmuota Sarajevo gyventojų per 1992–1995 m. vykusius Bosnijos karą ir apgultį. Jauni žmonės save filmuoja ironiškai įsivaizduodami scenarijų, kuriame egzistuoja laiko mašina, – šiame scenarijuje juosta

Rėzija Kalniņa, Hardijs Lediņš, Uģis Vitiņš, kadras iš performanso „Atsisveikinimas su imperija“. 1991 m.

VALTS KLEINS NUOTR. IŠ HARDIJS LEDIŅŠ ARCHYVO, LCCA

atrandama ateityje ir kas nors atvyksta jų išgelbėti. Šiandien rastą medžiagą angliškai dubliuoja vertėja Grace Sungeun Kim – žiūrovas mato ir ją, pradedančią skaityti vis nuo tos pačios frazės „Šiandien yra birželio 11-oji, 1993“, ir namų sąlygomis nufilmuotą videoįrašą, kuriame susipina humoras ir beviltiškumas. Nėra kur pabėgti, nėra kur dingti, tad laiko mašina atrodo kaip vienintelis – net jei juokingas

ir nerealus – išsigelbėjimas. Vertėjai gana neutraliu tonu įgarsinant medžiagą sukuriamą distanciją – mes į viską žvelgiame iš dabarties perspektyvos, mes žinome, kaip istorija baigiasi, ir esame daugiau ar mažiau ramūs, saugūs dėl to žinojimo. Dabartyje slypi galia, kurios praeitis neturėjo: turėjo tik beviltiškumą, masuojamą ironiją.

Verta paminėti ir Hardijo Lediņio, Valdžio Poikāno filmą

„Atsisveikinimas su imperija“ (1991), kuriame pagrindiniais Maskvos ir jos apylinkių turistiniais maršrutais keliauja ekstravagantiškai vilkintys ir besielgiantys vaidybos studentai iš Latvijos. Veikėjai savo laikui atrodo išties neįprastai – išdidžiai žygiuojantis vyras, ant galvos užsidėjęs uniforminę kepurę su snapeliu (furažką), su ordiniais nusagstytu švarku ir lazda rankoje. Kauke prisidengęs vaikiną groja saksofonu, per miestą žengia ryškiai pasidažiusi mergina su raktų ryšuliu. Jie susiduria požeminėje perėjoje, hipnotiškai juda langų nišose. Galiausiai šie ir kiti veikėjai keliauja per miestą kartu, o jų veiksmų performatyvumas ir vizualinis išskirtinumas traukia vietinių gyventojų žvilgsnius – veiduose matome nuostabą, pasibjaurėjimą, smalsumą, pašaipą. Tačiau aktoriai patraukia ne tik civilių dėmesį – paskutinėje filmo dalyje jie susiduria ir su milicininku, klausiančiu, kas čia visgi vyksta. Juosta nufilmuota prieš pat Sovietų Sąjungos griūtį – ji įprasmina priešpriešą tarp nauja ir sena, įvaizdina režimą lydėjusį absurda ir pačius įvairiausius neatitiki-mus. Vienas iš aktorių, Valtas Kleinas,

teigia: „Mes sustojome įvairiausiuose miestuose ir miesteliuose, pasirodydami kaip keistuoliai, kaip griūnanti imperija – kaip ir ji, pasiekdavome absurdiškumą ir jį išplėsdavome į dar dekoratyvesnę formą.“

Paroda, nors ir nedidelė, tanki. Jei ne objektų, instaliacijų kiekiu, tai juos aplipusiais teiginiais, visur išsibarsčiusiais žodžiais – jais pildyti net katalogo viršelis ir parodos plakatas. Kurie iš šių žodžių svarbūs? Į ką turėtume atkreipti dėmesį? Nesitikiu, jog viskas bus patiekta ant lėkštutės, – juk menas, o ypač šiuolaikinis menas, visai ne apie tai ir, kaip jau nutarėme įžangoje, jam neretai reikalingas teorinis pagrindimas. Tačiau jei paroda turėtų tvirtesnį, nuosaikesnį dėstymą, ją būtų paprasčiau skaityti ir interpretuoti ne kaip paskirų kūrinių (nesvarbu, kad pakankamai stiprių) jungtį, o kaip labiau išbaigtą visumą, kur darbai natūraliai papildo vienas kitą. Galų gale būtų pagelbėjęs ir trumpas tekstas kur nors parodoje. Kartais jo reikia ir tiems kantriesiems.

Paroda veikė liepos 16 – rugsėjo 12 d.

Vejantis ryškiaspalvį pavasarį

Davido Hockney paroda „Pavasario atėjimas, Normandija, 2020“ Karališkojoje Londono dailės akademijoje

MARTYNA JURKEVIČUTĖ

2019 m. pradžioje pasaulinio garso menininkas Davidas Hockney (g. 1937) iš nuolatinės savo rezidencijos Los Andžele intensyviai kūrybiniam darbui persikėlė į vilą Normandijoje, Šiaurės Prancūzijoje. Čia menininkas turėjo galimybę ne tik saugiai išbūti karantino laikotarpį, bet ir atsidėti darbui. „Niekomet nemėgau minios, tikriausiai tai dėl mano klausos problemų. Man patinka vienatvė, joje suvokiui esantis gamtos dalimi“, – duodamas interviu laikraščiui „The Guardian“ prisipažino menininkas.

Karantinas Hockney tapo vienu produktyviausių laikotarpių. Viešdamas Normandijoje menininkas išsikėlė tikslą: simboliškai 2020 metais sukurti 220 darbų seriją, kurios tema tapo jo vilą supančios gamtos kismo tyrinėjimas. Beveik dvejus metus tapytojas dirbo kiekvieną dieną, dažniausiai keldavosi apie 5 ryto ir visą laiką piešė. Net ir rūškanomis dienomis jis eidavo laukan ir visuomet rasdavo objektų naujiems kūriniams, o vieno darbo kūryba dažniausiai trukdavo apie pusantros dienos. Taip ne viename interviu apie savo dienotvarkę atvirauja menininkas.

Itin produktyvų darbų kūrimą lėmė ir pasirinkta išskirtinė piešimo priemonė. Tyrinėdamas meno galimybes, Hockney visuomet domėjosi naujausiomis technologijomis bei jų pritaikymu mene. Taip nuo 1980-ųjų menininkas ėmėsi fotografinių koliažų kūrimo bei fotografijos galimybių tyrimo, nuo 2010-ųjų jis mieliai popierių su pieštuku iškeitė į planšetę, o aptariamoje parodoje „iPad“ pakeitė ir drobę su teptuku. Visi Normandijos serijos darbai sukurti su išskirtinai Hockney pritaikyta „iPad“ piešimo programėle, kūrybiškai menininką tiek išlaisvinusia, tiek ir įkalinusia savo galimybių ribose.

Karališkojoje Londono dailės akademijoje eksponuojama Hockney darbų paroda pavadinta „Pavasario

atėjimas, Normandija, 2020“. Pavaadinimas aiškiai nusako, kad atrinkti kūriniai vaizduoja pavasarinį gamtos atbudimą. Vasario mėnesį pradėjęs piešti dar visai plikus, pilkus medžius, menininkas užfiksavo pirmųjų žiedų sprogimą, pirmuosius lapus ir galiausiai kraunamus vaisius. Magišką gamtos kaitos procesą, dar prieš patenkančią į parodą, iliustruoja du videodarbai, sudėti iš Hockney kurtų eskizų.

Akivaizdžiai daug įkvėpimo semtasi iš Claude'o Monet (1840–1926) kūrybos, jis taip pat gyveno Normandijoje, netoliese įsikūrusiame Živerni. Ne vien dėl to, kad Hockney naudoja impresionistams itin būdingą plenerinę tapybą, čia taip pat gausu tų pačių objektų vaizdavimo tyrinėjant šviesos kaitą skirtingu dienos metu ir gamtos kaitą skirtingais sezonais. Ne vieną vilos kampeļ autorius tapo kelis kartus, galiausiai šios besikartojančios detalės padeda įsivaizduoti menininko namus supančią aplinką. Čia vienas tvenkinys, vienas kelias, viena vyšnia, tie patys medžiai, vis atsirandantys iš skirtingų perspektyvų.

Darbų kompozicijos labai paprastos, dažnai kiek banalios. Dauguma kūrinių eskiziški, greičiau studijiniai. Dažniausiai kompozicijose atsiranda medžiai, kurie aiškiausiai ir ryškiausiai įkūnija pavasario atėjimą. Yra keletas natūrmortų su žiedų kompozicijomis bei gėlėmis. Pora darbų skirti minėtam Monet, juose matome tvenkinį su lelijomis, keli lauko fragmentai lyg ir iš Vincento van Gogho (1853–1890) repertuaro. Rinkinį pajvairina ir keletas lietuvių fiksuojančių darbų. Šie darbai ne tiek tapybiški (nors ir dirbdamas su planšete, menininkas siekė išlaikyti tapybišką stilių), kiek grafiški. Lietaus lašai šiurkštoki, nerangūs, krentantys brūkšniais tvenkinyje kuria tokius pat nerangius ovalus. Menininkas tarsi skubėjo sugauti pavasarį, nepaliaujamą šviesos, laiko bei sezonų kaitą, o tai galiausiai ir lėmė greitą ir kiek atsainų stilių. Galios darbams suteikia ir eskiziškumą pateisina

David Hockney, Nr. 316, 2020 m. balandžio 30 d. „iPad“ tapyba

© DAVID HOCKNEY

nebent jų visuma. Trijose didžiulėse salėse, nuklotos dviem eilėmis to paties formato ant popieriaus atspausdintų darbų, yra 116 kūrinių, sukurtų vos per keturis mėnesius.

Nors menininkas išlaiko labai savitą stilių, o darbuose vyrauja šviesi bei Hockney būdinga ir šiai serijai itin tinkanti spalvų paletė, kai kuriuose darbuose spalvos, regis, netgi per ryškios, netikros, it žvelgtum į kompiuterio ekraną. Rėkiantis, akį varginantis koloritas griaua pavasarinio stebuklo magiją ir primena žiūrovui, kad tai nėra tikri paveikslai, tai darbai, sukurti kompiuterinėmis priemonėmis, – kažkas netikro, negyvo. Kartu darbuose greitai galima pastebėti daug iš anksto paruoštų raštų, iš kurių menininkas dėlioja debesis, lapiją, žolę, krūmynus, kai kada pačius medžius. Taškelių, linijų, dėmelių kompozicijos kartojasi ir pinasi tarpusavy, kol galiausiai supanašėja ir tampa nuspėjamos.

Įdomu, jog žvelgiant į šiuos darbus kitaip ima veikti ir žiūrovo matymas. Akys greitai ima ieškoti pasikartojančių motyvų, spalvų.

temos ir ryškiausi kūrėja“, – pasakoja kuratorė.

Pirmąją dalį „Identity as Reality“ („Identitetas kaip realybė“) sudaro sovietmečiu aktyviausiai veikusių fotomenininkų kūryba, laviravusi tarp tuometinių oficialiųjų reikalavimų ir kūrybinės laisvės siekių. Antroje dalyje „Identity as an Object“ („Identitetas kaip objektas“) pristatoma fotografų karta, debiutavusi maždaug 9-ajame dešimtmetyje ir savo kūryboje nagrinėjusi kompleksinius individo ir visuomenės santykius valstybės politinio lūžio fone. Trečiąją parodos dalį „Identity as a Concept“ („Identitetas kaip idėja“) sudaro darbai, sukurti jau po 2000-ųjų.

Žvilgtelėjus į darbo visumą greitai kyla noras prieiti arčiau, įsigilinti ir perprasti, kurias virtualias teptukų žymes naudojo menininkas, kuriuos raštus pasitelkė. Šį žaidimą salėse žaidžia dauguma, ir galiausiai žiūrovai nesistengia aprėpti viso vaizdo, stebėti pavasario kaitos, bet ieško panašių, pasikartojančių technologinių sprendimų.

Ši darbų serija – menininko asmeninis gamtos tyrimas, noras sugrįžti prie savo šaknų. Darbuose Hockney siekė užfiksuoti tai, ko kamera nesugeba pagauti: trapų, intymų gamtos buvimą ir kismą. Vis dėlto pasirinkta kūrybos priemonė, nors ir suteikė laisvę greičiau ir paprasčiau dirbti, galiausiai nepadėjo pasiekti įtikinamo rezultato. Taip pat tai nėra pirmasis Hockney įamžintas pavasaris. Dar 2011 m. su tuo pačiu „iPad“ menininkas užfiksavo gimtojo Jorkšyro pavasario budimą. Šią seriją sudarė 52 kūriniai ir tai buvo pirmieji menininko planšete kurti ir eksponuoti darbai. Jorkšyro serijos darbai kurti kaip piešiniai, o Normandijos darbuose menininkas siekė tapybos įspūdžio.

Dalis serijos kūrinių spaudoje buvo publikuojami griežčiausio karantino mėnesiais. Menininkas kalbėjo: „Jie negali atšaukti pavasario, visa kita gali sustoti, bet tik ne pavasaris.“ Nerimo apimtus bei liūdesy paskendusius žiūrovus Hockney ragino pasiimti priemones ir piešti, sugrįžti į gamtą, iš naujo ją vertinti ir atrasti. Šiandien Normandijos darbų serija keliauja po meno erdves. Pirmiausia kūriniai buvo eksponuojami Paryžiaus galerijoje „Galerie Lelong & Co“, vėliau – Karališkojoje Londono dailės akademijoje, iš kurios kelias Belgijon („Centre for Fine Arts“, Briuselis (BOZAR), 2021 m. spalio 8 d. – 2022 m. sausio 23 d.) ir lygiagrečiai bus eksponuojami „Musée de l'Orangerie“ (Paryžius, 2021 m. spalio 13 d. – 2022 m. vasario 14 d., paroda vadinsis „Metai Normandijoje“ ir čia bus eksponuojamas ne tik pavasario kūrybos laikotarpis).

Paroda Karališkojoje dailės akademijoje veikia iki rugsėjo 26 d.

Kronika

Pietų Korėjoje – vienas didžiausių Lietuvos fotografijos pristatymų

Rugsėjo 11 d. Seulo fotografijos muziejuje atidaryta lig šiol didžiausia Azijoje originalius Lietuvos fotografų kūrinius pristatanti paroda „Uncoverings. The Search for Identity in Lithuanian Photography“. Parodą inicijavo Lietuvos kultūros atašė Kinijoje ir Pietų Korėjoje Tomas Ivanauskas. Ją organizuoja Lietuvos nacionalinis dailės muziejus kartu su Lietuvos kultūros institutu, Lietuvos Respublikos kultūros

ministerija ir Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija.

Pasak parodos kuratorių Ugnės Marijos Makauskaitės ir Justinos Augustytės, ekspozicija siekta supažindinti Pietų Korėjos žiūrovus ne tik su Lietuvos fotografijos, bet ir su šalies istorijos raida. „Dėl šios priežasties išskyrėme identitetą kaip pagrindinį parodos aspektą, kaip vieną iš galimų įrankių menininkų kūrybai atverti. Pati ekspozicija sudaryta iš trijų dalių, apžvelgiančių tapatybės raišką fotografijoje skirtingais laikotarpiais. Chronologinės ribos tėra punktyriškos, sąlyginės, tačiau kiekvienoje dalyje pristatomos pagrindinės tam tikro laikotarpio tendencijos, aktualiausios

Tai kūriniai, skirtingomis formomis analizuojantys įvairius dabarties procesus ir jos ryšius su praeitimi, nesiekiantys objektyvaus tapatybės dokumentavimo, o priešingai – dažnai pasiūlantys daugiau klausimų negu pateikiantys atsakymų.

Parodos atidarymu Seule paminėtas ir Lietuvos bei Pietų Korėjos diplomatinių santykių 30-metis. Lietuvos Respublikos kultūros ministro Simono Kairio teigimu, ši sukaktis įprasminama konkrečiais darbais ir ilgalaikį poveikį turėsiančiomis veiklomis, aptartomis Lietuvos ir Pietų Korėjos vyriausybių pasirašytame Susitarime dėl bendradarbiavimo kultūros, meno, švietimo, mokslo, jaunimo reikalų ir sporto srityse.

Parodoje eksponuojamos Antano Sutkaus, Romualdo Rakausko, Aleksandro Macijausko, Algimanto Kunčiaus, Vito Luckaus, Romualdo Požerskio, Rimaldo Vikšraičio, Valtro Strauko, Romo Juškelių, Virgilijaus Šontos, Violetos Bubelytės, Gintauto Trimako, Algirdo Šeškaus, Remigijaus Treigio, Alfonso Budvyčio, Gintaro Zinkevičiaus, Lauros Garbštienės, Akvilės Anglickaitės, Dovilės Dagienės, Tado Kazakevičiaus, Geistės Kinčinaitytės, Vytauto Kumžos fotografijos. Didžioji jų dalis saugoma Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus fotografijos rinkinyje.

LNDM INF.

Dialogo galimybė

Minint Stanisławo Lemo šimtmetį

Lenkija ir pasaulis šiomet mini Stanisławo Lemo šimtmetį. Ką tik Vilniuje, Nacionaliniame dramos teatre, įvyko „Soliario“ premjera, pakartotinai lietuviškai išleistas romanas, pagal kurį sukurtas ir spektaklis, ir garsus Andrejaus Tarkovskio filmas. Lemo kūrinis ekranizavo Andrzejus Wajda, daug kitų režisierių, pastatytas ir ne vienas spektaklis. Apie tai pastaruoju metu daug rašoma ir kalbama. Pateikiame kelių tekstų, pasirodžiusių tinklalapyje cultura.pl, apžvalgą.

Straipsnyje „Lemas ir teatras“ Marcelina Obarska rašo, kad Lemas mėgo slidinėti, žiūrėti panoraminus filmus ir pirkti nereikalingus daiktus. Tačiau jam ne prie širdies buvo traukiniai, jūra, šparagai ir tradicinis teatras. Kaip konkrečiai jis suprato tą tradicinį teatrą, nebūna aišku, tačiau sprendžiant iš jo atsiliepimų apie kūrinių ekranizacijas, galima numanyti, kad požiūris buvo gana skeptiškas.

Lemo tekstų kelias į teatrą nebūna akivaizdus ir vingiuotas. „Soliaris“ pirmą kartą į teatro sceną perkeltas, kai po romano pasirodymo buvo praėję trisdešimt penkeri metai. Per tą laiką knyga buvo išversta į daugybę kalbų, o Tarkovskio filmas parodytas ir apdovanotas Kanuose. Stefanus Szlachtyczius pastatė „Soliarį“ Ščecino Lenkų teatre (*Teatr Polski*) tik 1995 metais. Tačiau pirmąjį pastatymą gaubė skandalas. Po premjerinio spektaklio teatro direktorius Adamas Opatowiczius nušalino režisierių ir nusprendė pats jį „užbaigti“. Archyvuose išliko ne daug atsiliepimų apie menines šio „Soliario“ ypatybes, kritikai minėjo paslaptingą atmosferą, bet daugiau dėmesio skyrė konfliktui.

Obarska mano, kad menką teatrą kūrėjų dėmesį Lemo tekstams lėmė archajiškas įsitikinimas, esą mokslinės fantastikos žanras yra neteatrališkas, jam daug artimesnis kinas. XXI a. perkelti „Soliarį“ į sceną ėmėsi Natalia Korczakowska. Jos „Solaris. Raport“ pasirodė 2009 m. Varšuvos TR (*TR Warszawa-Teatr Rozmaitości*). Režisierė konsultavosi su rašytoju Jaceku Dukajumi, bet tai greičiau buvo autorės variacijos knygos tema. Kritikė Joanna Derkaczew tada rašė, jog „spektaklis paremtas tokia daugybe knygų ir inspiracijų, kad tarp jų Lemo romanas dingsta“. Jacekas Wakaras tvirtino, kad „Soliario“ tekstas „pavyzdingai nesceniškas“, ir klausė: „Kaip teatre pristatyti mokslinę fantastiką, kartu neapsijuokiant?“

Obarska mano, kad šiuolaikiniam teatrui „nesceniškumo“ kriterijus nebetinka ir tai viena priežasčių, kodėl pastaraisiais metais taip susidomėta Lemo vizijomis. Kita

priežastis – spekuliatyvaus mąstymo populiarumas ne tik akademiniuose, bet ir meno sluoksniuose bei aktyvus diskursas ateities tema, futurologijos kaip įrankio kalbėtis apie dabartį naudojimas ir vis didesnis susidomėjimas kontrafaktinėmis naracijomis (kontrafaktinis mąstymas – tai mąstymas apie praeitį, kuri neįvyko), trumpai tariant, vis didesnis susidomėjimas alternatyvia istorija, tuo, „kas būtų, jei...“.

Pasak Obarskos, kol netapo madinga domėtis Lemu, aktyviausias perkeliant „Soliario“ autoriaus tekstus į kitas medijas buvo Józefas Grotowski, Krokuvos radijo teatro režisierius, sukūręs per penkiasdešimt Lemo prozos spektaklių Lenkijos radijo teatrui. Porą kartų jis bendradarbiavo ir su savo bendrapavardžiu Jerzy Grotowskui.

Tačiau XX a. lenkų teatro scenoje Lemo nebuvo daug. Išsiskiria 1951 m. pastatytas „Jacht Paradise“, tačiau tai buvo specialiai teatrui parašytas Lemo tekstas, tiksliau, kūrinys, kurį leidyklos „Czytelnik“ paskelbtam konkursui Lemas sukūrė kartu su skulptoriumi Romanu Husarskiu. 6-ajame dešimtmetyje šis tekstas – antiimperialistinė Amerikos satyra – triskart perkeltas į sceną.

Lemo tekstai dažnai buvo adaptuojami turint omenyje jaunesnę auditoriją. 1963 m. kelių Lemo apsakymų herojumi profesoriumi Tarantoga susidomėjo skulptorė, scenografe, lėlių teatro kūrėja Zofia Jarema. Jos teatre „Groteska“ (*Teatr Groteska*) buvo pastatytas „Tarantoga“. Į savo sceną Lemo kūrinius perkėlė ir Ščecino, Liublino lėlių teatrai, kurių emociingi reginiai vaikams sulaukė didžiulio pasisekimo.

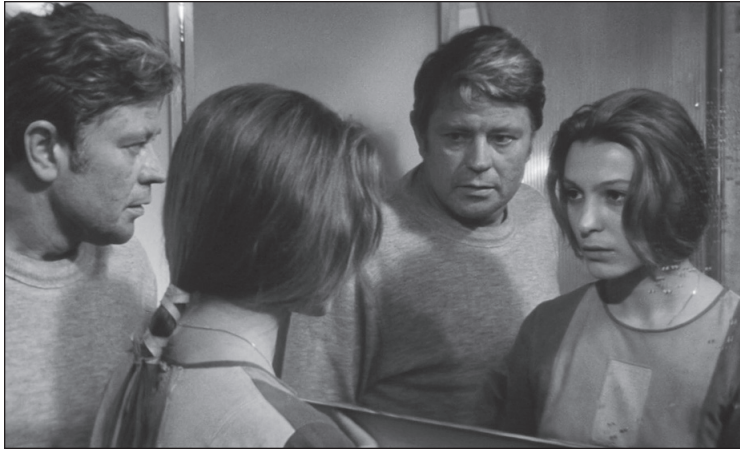
1989-aisiais „Vonioje rastu dieno-raščiu“ („Pamiętnik znalezione w wannie“) susidomėjo Jerzy Zońis ir jo legendinė grupė „Teatr KTO“. Lemo teksto pagrindu Jelenia Guros mieste jie pastatė spektaklį „Pastatas“ („Gmach“). Jo scenografiją kūrė metalinės spintelės ir metaliniai pastoliai, fone skambėjo populiarios dainos. Kritikai neslėpė entuziazmo, kad „iš to siurrealistinio nonsensų rezginio kaip klasikinė yla iš maišo išlenda tiesa apie mūsų pasaulį“.

Obarska mano, kad tik pastaraisiais metais teatre pasirodė spektaklių, kurių režisieriai sąmoningai bando megzti dialogą su „Soliario“ autoriaus kūryba ir mintimis. 2018 m. Słowackio teatre (*Teatr im. Słowackiego*) Agnieszka Olsten režisavo „Robotų pasakas“ („Bajki robotów“). Jadwiga Hernik-Spałińska recenzijoje rašė, kad režisierės „sumanymas nuvalyti dulkes nuo Lemo, kuris dabar yra bene vienas aktualiausių lenkų autorių, buvo puikus“, ir lygino Lemą su Leonardu da Vinci, tvirtindama, kad „jo vizijos pildosi viena po kitos“.

Pasak Obarskos, dulkių valymas nuo Lemo sustiprėjo 2020-aisiais, kai Ochotos teatre (*Teatr Ochota*) garsiojo romano motyvais spektaklį „Soliaris. Prisiekinimai iš ateities“ („Solaris. Wspomnienie z przyszłości“) pastatė Klaudia Hartung-Wójciak, prisipažinusi, kad kai kurie romano fragmentai beveik neišverčiami į teatro kalbą. 2020 m. įvyko ir Marcino Wierchowskio „Soliario“ premjera Krokuvos Liaudies teatre (*Teatr Ludowy*). Interviu Lenkijos radijui režisierius sujungė pandemijos krizę ir Lemo romano ištarmę, sakydamas, kad „per karantiną visi atsidūrėme Soliaryje“. Pirmą kartą į teatrą buvo perkeltas ir paskutinis Lemo romanas „Fiasko“ – Krokuvos Senajame teatre spektaklį režisavo Magda Szpecht, o už dramaturgiją buvo atsakinga Agnieszka Jakimiak, kuri jau šiomet režisavo „Futurologinį kongresą“ („Kongres futurologiczny“). Tai Ščecino ir Vroclavo teatrų koprodukcija. Spektaklyje Lemo vizijos susietos su režisierės ir dramaturgo Mateusza Atamano apmąstymais. Obarska mano, kad tai nėra bandymas perkelti literatūrą į sceną, – Lemo tekstas naudojamas kaip būdas susimąstyti apie dabartį ir su ja susijusius troškimus.

Lemas ir Tarkovskis

Igorio Belovo teksto „Lemas – Tarkovskis: genijų susidūrimas“ pradžioje pabrėžiama, kad nors Tarkovskio „Soliaris“ dabar laikomas pasaulinės kinematografijos šedevru, Lemas šio savo kūrinio ekranizaciją vertino itin neigiamai. Su režisieriumi jie susipyko jau aptardami scenarijų. Belovas mano, kad 1961 m. pasirodęs „Soliaris“ iškelia žmogaus kontakto su svetima gyvybės forma temą. Knygos veiksmas nukelia į neapibrėžtą ateitį. Tolimą planetą Soliarį dengia gyvas ir mąstantis Vandenynas, tiksliau, jis ir yra vienintelis planetos gyventojas. Soliario orbitoje skrieja iš Žemės pasiųsta kosminė stotis, kurios darbuotojai turi ištirti keistos planetos prigimtį. Ten atvyksta psichologas Krisas Kelvinas, privalantis išsiaiškinti nerimą keliančius reiškinius. Netrukus jis suvokia, kad protingasis Vandenynas sugeba skaityti žmogaus mintis ir patekti į jo sąmonę. Vandenynas bando užmegzti kontaktą su astronautais, todėl materializuoja slapčiausius, gėdingiausius žmonių troškimus, jų baimes. Vandenynui nėra skirtumo tarp svajonės, sapno ir tikrovės. Jis materializuoja tai, kas lypi žmogaus psichikos užkaboriuose, tarsi bandydamas prabilti žmonių kalba. Jis nežino, kaip kontaktuoti. Naktis kosminiame laive tampa „žiaurių

Kadras iš Andrejaus Tarkovskio filmo „Soliaris“

siaubų“ laiku, nes sapnas – nepaprastai svarbi būseną: žmogus tada būna labiausiai tapatus su savimi. Būtent naktį kosminė stotis prisipildė fantomų, ateinančių pas herojus iš jų sąmonės arba trauminių prisiminimų.

Kaip ir daugelis bendraamžių, Tarkovskis gerai žinojo ir mėgo lenkų kultūrą. Tačiau sprendimą ekranizuoti „Soliarį“ padiktavo ne tik simpatijos. Tarkovskis vėliau yra ne kartą pabrėžęs, kad tai neturėjo nieko bendro su domėjimusi mokslinė fantastika. Režisierius savaip perskaitė romaną ir rado jį dominančių etinių klausimų: „Gili Lemo romano prasmė netelpa į mokslinės fantastikos kategoriją. Tai romanas ne tik apie žmogaus proto susidūrimą su nežinomu, bet ir apie moralinį konfliktą, susijusį su naujais mokslo atradimais.“

„Soliario“ scenarijų Tarkovskis rašė kartu su rašytoju ir scenaristu Fridrichu Gorenšteinu, kurio proza nebuvo spausdinama, bet Tarkovskis bei daugelis rusų inteligentų laikė jį genialiu rašytoju. Būtent Gorenšteinas sugalvojo scenas, kurių romane nėra, bet jos tapo filmo puošmena, pavyzdžiui, Kriso atsisveikinimas su tėvų namais. Tarkovskis scenarijumi buvo labai patenkintas. Liko tik suderinti jį su knygos autoriumi. Čia laukė nemaloni staigmena.

Stanisławas Lemas atvyko į Maskvą 1969 m. spalį. Tai buvo jo trečias vizitas SSRS. Susitikimas su Tarkovskiu vyko viešbutyje „Pekinas“, kur apsistojo rašytojas. Tarkovskis atėjo kartu su kritiku ir literatūrologu Lazariu Lazarevu, kuris buvo „Andrejaus Rubliovo“, o vėliau ir „Soliario“ bei „Veidrodis“ meninis konsultantas. Gorenšteino jie nutarė nekviesti, nes šį dėl menkiausio nieko dažnai ištikdavo pykčio priepuoliai.

Lemas priėmė Tarkovskį ir Lazarevą šaltai ir arogantiškai. Jis negalėjo suprasti, kodėl susitikime dalyvauja Lazarevas, ir greičiausiai palaikė jį „Mosfilm“ valdininku arba KGB agentu. Tarkovskis iš pat pradžių padarė klaidą, girdamas siūlomus siužeto pakeitimus.

Tada Lemas niūriai pareiškė, kad jo romane yra viskas, ko reikia filmui. Nepadėjo nei režisieriaus argumentas, kad jis geriau žino, kaip kurti filmus, nei Lazarevo siūlymas pasižiūrėti Tarkovskio filmus. Lemas atkirto neturįs tam laiko. Tarkovskis nepasidavė, bet Lemas netikėtai atsisileido ir mostelėjęs ranka pareiškė: „Tebūnie, tai ne mano principas – ką nors drausti. Darykite, ką norite, filmuokite.“ Atmosfera buvo nemaloni, Lazarevas jėga išsivedė Tarkovskį, pajutusį Lemo panieką.

Praėjus dešimčiai metų po Tarkovskio filmo premjeros, Lemas, kuris viso filmo niekad nematė (kai 1974 m. „Soliarį“ rodė lenkų televizija, rašytojas po pirmos dalies išjungė televizorių, nes „nebeištvėrė“), apie tai, kas jam nepriimtina, papasakojo Stanisławui Beresui. Pasak Lemo, Tarkovskis „ekranizavo ne „Soliarį“, o „Nusikaltimą ir bausmę“. Juk filme rodoma tik tai, kad tas bjaurusis Kelvinas privedė vargšę Harę prie savižudybės, o paskui dėl to jį kankina sąžinės priekaištai, kuriuos sustiprina jos pasirodymas, ir tai vyksta keistomis bei nesuprantamomis aplinkybėmis. Tas vis naujų Harės pasirodymų fenomenas man buvo tam tikros koncepcijos, kurią galima išvesti gal net iš Kanto, pavyzdys. Nes tai juk yra „daiktas savyje“, „nepasiekiamas“, „kita pusė“, į kurią pereiti neįmanoma. Tačiau mano prozoje tai buvo visai kitaip įvaizdinta ir suorkestruota.“ Labiausiai Lemui nepatiko, kad „Tarkovskis įvedė į filmą Kelvino tėvus, net kažkokią tetą. Bet pirmiausia motiną (...), o motina – tai Rusija, Tėvynė, Žemė. Mane tai rimtai supykė. (...) Mano Kelvinas nusprendžia likti planetoje neturėdamas nė kruopelės vilties, o Tarkovskis sukūrė viziją, kurioje atsiranda kažkokia sala, o joje trobelė. Kai girdžiu apie trobelę ir salą, net įtūžis apima...“

Beje, Steveno Soderbergho „Soliaris“ Lemui taip pat nepatiko. Pasižiūrėjęs filmą, jis susierzinęs burbėjo: „O aš maniau, kad Tarkovskio „Solaris“ buvo bevilčiausias.“

PARENGĖ K. R.

Atsisveikinant su Jeanu-Pauliu Belmondo

10 filmų, kuriuos rekomenduojame pasižiūrėti

Rugsėjo 9-ąją Paryžius atsisveikino su aktoriumi Jeanu-Pauliu Belmondo. Jis mirė eidamas 89-uosius savo namuose Paryžiuje. Prancūzijoje Bebeliu vadintas aktorius ne tik buvo tikra Europos kino žvaigždė, bet ir ne vienam amžininkui įkūnijo tai, kas vadinama dabartimi. Belmondo sunku įsivaizduoti statišką, nes kadre jis nuolat juda: jis ir kaskadininkas, ir charizmatiškas boksininkas, ir meilužis, ir pizonas, ir lovelasas – tikra modernizmo ikona. Belmondo yra sakęs: „Atsiradau tuo momentu, kai žiūrovams reikėjo tokios figūros kaip aš, panašios į juos. Mano fiziškumas atitiko laiką.“ 1969–1982 m. vien Prancūzijoje filmus, kuriuose jis vaidina, pasižiūrėjo 160 milijonų žiūrovų. Dabar Belmondo herojus visų tų ekranus užplūdusių superdidvyrių fone atrodo be galo vienišas, naujaisiais laikais tokiems nebėliko vietos. Belmondo buvo Naujosios bangos veidas, prancūzų Jamesas Deanas ir Humphrey Bogartas viename kūne. Siūlome prisiminti filmus, kurie pavertė Belmondo ne tik autorinio, iš Naujosios bangos kilusio, bet ir komercinio kino žvaigžde.

„Iki paskutinio atodūsio“ („À bout de souffle“, 1960)

Slovę aktoriui pelnė šis kultinis Naujosios bangos filmas, kuriame Jeanas-Lucas Godard’as pasakoja apie automobilų vagies Mišelio Puakaro (Belmondo) ir amerikietės Patricijos (Jean Seberg), Eliziejaus laukuose pardavinėjančios „The New York Herald Tribune“, susitikimą. Bėgdamas vogtu automobiliu, Mišelis užmuša policininką. Patricija jį įskundžia. Kodėl? Gal todėl, kad bijo įsimylėti Mišelį.

Godard’as užkalbino Belmondo kavinėje, sakydamas, kad turi jam vaidmenį, o detales papasakos viešbutyje. Žiūrėdamas į tamsius Godard’o akinius ir penkias dienas neskustą veidą Belmondo palaikė jį homoseksualu. Bet surizikavo, ir taip atsirado trumpo metražo filmas „Šarlotė ir jos Žiulis“ („Charlotte et son Jules“, 1958). Reikia nepamiršti, kad vienas dar tik gimstančios Naujosios bangos principų buvo filmuoti tik negražius aktorius, mat „tėtušių kine“ tada dominavo gražuoliai ir gražuolės.

Godard’as garsėjo savo scenarijais, tiksliau, tuo, kad aktoriams neduodavo jų skaityti. Į „Iki paskutinio atodūsio“ filmavimo aikštelę jis kasryt atnešdavo tądien filmuojamas scenas ir garsiai sufleruodavo aktoriams replikas, kurių šie nespėjo išmokti. Operatorius Raoulis Coutard’as filmavo rankine kamera – tada tai buvo nepriimta. Filmavimo grupė neatsiklaususi įeidavo tarp žmonių, pavyzdžiui, kai per nacionalinę šventę Eliziejaus laukuose buvo plojama de Gaulle’iui. Belmondo žmonai pasakė, kad filmas niekad nepasirodys,

nes jo neįmanoma sumontuoti. Po premjeros paprašė jos nueiti į kino teatrą ir pasiklausyti žiūrovų reakcijos. Šie buvo sukrėsti. Prancūzijoje filmas rodytas be pertraukos aštuonis mėnesius. Dabar tai kino klasika. Belmondo sakė, kad Godard’o dėka galėjo vaidinti natūraliai.

„Leonas Morenas – dvasininkas“ („Léon Morin, prêtre“, 1961)

Subtiliame Jeano-Pierre’o Melville’io filme Belmondo vilki sutaną. Jis vaidina jauną nuoširdų kunigą, kuris susijęs su Pasipriešinimu ir bando padėti vienišai moteriai – mažo miestelio gyventojai. Emmanuelle Riva herojė jaučiasi vieniša, bijo, kad žydiška vyro kilmė gali pakenkti dukteriai, ir išsiunčia ją į kaimą. Jaunasis kunigas nesistengia jai primesti savo tikėjimo, įtikinti religijos būtinumu, bet siūlo pasigilinti į tikėjimo esmę. Bebelis nepripažino jokio aktorystės metodo. Kai filmuojant Melville’is liepė Belmondo pabūti vienam ir susikaupti prieš sunkų epizodą, aktorius tiesiog užsnūdo.

„Žmogus iš Rio“ („L’homme de Rio“, 1964)

Būtent šis filmas pradėjo tarptautinę Belmondo karjerą. Jo herojus eilinis Adrianas atvyksta į Paryžių, nes gavo aštuonias dienas atostogų. Pas sužadėtinę jis pamato policijos komisarą – iš muziejaus pavogta reta statulėlė. Tokios rastos tik trys: antroji priklausė mirusiam merginos tėvui, trečioji – turtingam brazilų verslininkui. Netrukus pagrobiamas ir Adriano sužadėtinė. Persekiodamas pagrobėjus Adrianas atsидurs Rio de Žaneire, išvengs pasikėsinimo ir pasiners į neįtikėtinų nuotykių bei gaudynių verpetą, susijusį su indėnų lobiais. Philippe’o de Broca filmas ir Belmondo pakeri lengvumu, humoru ir Oscar’o Niemeyerio suprojektuotos Brazilijos sostinės vaizdais. Beje, de Broca taip apibūdino Belmondo: „Tai aktorius, kuris tobulai išreiškia mintis ir jausmus, grynai fizine vaidyba, apsieidamas be jokios meditacijos.“

„Pamišėlis Pjero“ („Pierrot le Fou“, 1965)

Belmondo Ferdinandas yra vedęs turtingą italę, bet jam nuobodu. Sutikęs seną pažįstamą Marianą (Anna Karina) jis nusprendžia viską mesti ir pasineria į nesibaigiančius nuotykius, sekdamas iš paskos Marianai, kuri žudo, apgaudinėja, slapstosi. Šis Godard’o filmas peržengė tuometines kino ribas – jame režisierius sukoncentravo daugybę žanrų, pasinaudodamas prisodrintomis spalvomis pabrėžė veiksmo sąlygiškumą, o Belmondo suvaidino herojų, kuris yra ir šiuolaikinis Kandidas, ir klounas, ir kankinys. Finale mėlynais dažais išdažytu veidu, geltonu ir raudonu dinamitu

apjuostas Ferdinandas jau primena nebe žmogų, o abstraktų paveikslą. Louis Aragonas po filmo rašė: „Vienaip ar kitaip mes visi esame pamišėliai Pjero.“

„Vagis“ („Le Voleur“, 1967)

Filmo veiksmas rutuliojasi XIX a. pabaigoje. Žoržas Randalis – aristokratas, bet anksti tapęs našlaičiu ir apgautas dėdės, kuris pasisavino jo palikimą, atsidūrė gyvenimo parastėse. Ten Žoržas ir gyvena, kaip sugeba, bandydamas susitaikyti su prarastomis iliuzijomis. Louis Malle’is ir Belmondo rodo, kaip net versdamasis vagystėmis Žoržas nepasiduoda tik keršto jausmui ir nepraranda kilnumo, įgydamas svorį nusikaltėlių pasaulyje.

„Misisipės sirena“ („La Sirène du Mississip“, 1969)

François Truffaut buvo juodojo romano žinovas ir gerbėjas, todėl nenuostabu, kad perkėlė į ekraną žanro klasiko William’o Irish’o kūrinį „Waltz into Darkness“. Vos pasirodęs, filmas sužlugo, nors, regis, Belmondo ir Catherine Deneuve duetas turėjo patikti visiems. Manoma, kad Truffaut padarė klaidą, skirdamas Belmondo silpno vyro, moters vedžiojamo už nosies, vaidmenį. Esą žiūrovams tai buvo nepriimtina. Bet Truffaut manė, kad „Jeanas-Paulis vienodai įtikinamai gali vaidinti aristokratą, vaikną iš liaudies, intelektualą ar gangsterį“.

Po šio filmo Belmondo ir Naujosios bangos autorių keliai išsiskyrė, o filmas laikui bėgant vis dažniau pavadinamas pražiopsotu sėdevru. Belmondo vaidina vienišą tabako plantacijos savininką Luji, gyvenantį Reunjono saloje ir susirašinėjantį su mergina Žiuli. Ji netrukus atvyks ir ištėkės už Luji. Šis nežino, kad „Misisipės“ laivu pas jį atplauks Žiuli žudikė Marion. Jai rūpi tik Luji pinigai, todėl ji dingsta iškart po vestuvių. Bet Luji pamilo Marion ir padarys viską, kad ją surastų.

„Staviskis“ („Stavisky“, 1974)

Vadinamajai Staviskio aferai, 4-ojo dešimtmečio viduryje sukrėtusiai Prancūzijos politinį gyvenimą ir 1934 m. atvedusiai prie valstybinio perversmo bandymų, skirtas ne vienas filmas. Bet prancūzų kino intelektualo Alaino Resnais juosta išsiskiria požiūriu į sukčių, spaudos magnatą, teatro gerbėją, korumpuotų valdininkų papirkinėtoją, supirkusį visą prancūzų politinį elitą, slepiantį savo žydišką kilmę, iš Rytų Europos atvykusį Staviskį. Regis, kartu su režisieriumi Staviskį suvaidinęs Belmondo tyrinėja kartų pralaimėjimo, žlugimo skoni. Amžininkai tą žlugimą siejo su Levu Trockiū, kurį finansiškai slapta rėmė filmo herojus, bet Belmondo personažas šiame filme yra ir fašizmu nėsčios, korumpuotos epochos simbolis.

„Pamišėlis Pjero“

„Profesionalas“

„Staviskis“

„Baimė mieste“ („Peur sur la ville“, 1975)

Šis Henri Verneuil’o filmas – vienas sėkmingiausių Belmondo karjeroje. Jis vaidina policijos komisarą, kuriam pavesta sugauti Paryžių terorizuojantį maniaką Miną, neva baudžiantį nusidėjėles, t.y. žudantį, jo manymu, nepadoriai besielgiančias moteris. Minas pradeda katės ir pelės žaidimą su komisarų, net nužudo jo meilužę. Kadras, kai Belmondo iš sraigtasparnio trosu nusileidžia ir išdaužia buto, kuriame yra maniakas, langą, atmintyje išlieka ilgam. Beje, kambarys buvo 33 aukšte. Taip pat „Baimė mieste“ pasižymi vienu gražiausių Ennio Morricone sukurtų garso takelių. Tokio pobūdžio filmuose atsiskleidžia visas Belmondo žavesys – jo cirkiška plastika, lengvumas, kerinti šypsena.

„Profesionalas“ („Le Professionnel“, 1981)

Šiam filmui Morricone sukurta muzika lydėjo ir iš Invalidų rūmų rugsėjo 9-ąją išnešamą Belmondo karstą. Tai bene svarbiausias 9-ojo dešimtmečio Belmondo filmas, su laukęs neregėto pasisekimo visame pasaulyje. Belmondo vaidina prancūzų slaptaį agentą Bomoną, kuris

gauna vyriausybės užduotį vykti į Afrikos šalį ir nužudyti jos prezidentą. Suprantama, filme minima išgalvota šalis. Tačiau politinė situacija staiga keičiasi ir, norėdami agentą sustabdyti, prancūzai išduoda jį afrikiečių valdžiai. Ši jį kankina ir įkalina. Bomonui pavyksta pabėgti ir grįžti į Paryžių. Jis apimtas noro keršyti. Finaliniuose kadruose Bomonas žūsta, bet „perestroikos“ metais, kai SSRS įsivyravo „vidiakų“ bumai, vaidajuostės liūdno pabaigos neliko. Ji buvo nukirpta, kad žiūrovai neliūdėtų.

„Galbūt“ („Peut-être“, 1999)

10-ajame dešimtmetyje Belmondo atsigręžė į naują režisierių kartą. Vienas jų buvo Cédricas Klapischas, kuriam žadėta puiki karjera. Filmas prasideda 2000-ųjų išvakarėse, kai Liusi bando įkalbėti Arturą, kad jiems reikia turėti vaiką. Arturas dar nepasirengęs tapti tėvu. Po kurio laiko jis aptinka langą į ateitį ir persikelia už 70 metų. Ten sutinka savo sūnų Ako ir jo šeimą. Ako bando įtikinti Arturą sutikti su Liusi, antraip Ako šeima išnyks. Ako suvaidino Belmondo, o režisierius sutelkė į aktorių visą savo meilę ir pagarbą.

PARENGĖ Ž. P.

Tikresnės realybės pasakojimai

Krėsle prie televizoriaus

Kasdienybė dažnai būna dramatiškesnė nei tai, ką matome istoriniuose filmuose ar melodramose. Bet ją parodyti sugeba ne kiekvienas režisierius. Pirmiausia jis turi būti idealus tikrovės stebėtojas. Toks yra Roy’us Anderssonas. Filmuose jis rodo mikrodramas, kartais priverčiančias susigūžti ar suvokti savo bejėgiškumą, nes tikrovė užgriūna lyg sniego lavina. Tereikia, kad pajudėtų vienas akmenukas... Per „**LRT Plius**“ **šįvakar** (17 d. 21.30) rodomas jo filmas „**Tu gyvendamas džiaukis**“ tęsia „Dainas iš antro aukšto“ – panaši abiejų struktūra. Ji epizodiška ir kaleidoskopiška, panašaus stiliaus, nors ir atsiranda kameros judesio. Anderssonas kuria absurdišką pasaulį, tarsi paliestą surrealistų rankos. Gal tik truputį groteskiškesnį ar net juodesnį. Filmą pavadinęs citata iš Goethe’s „Romos elegijų“, kur nuskamba mirties upės Letos tema, Anderssonas dažnai rodo savo herojus tą akimirką, kai jie dar nepasirengę pabaigai, nes yra pasinėrę į gyvenimo banalybę, kuri negali tapti paskutiniu žmogaus gyvenimo akcentu. Visus filmo personažus, matyt, sieja neišsipildymas: senstanti hipė skundžiasi, kad jos niekas nemylī, jauna mergina įsimyli be atsako, o emigrantas arabas tiesiog viskuo nusivylė. Jų mikroistorijos išreiškia ne viename režisieriaus filme skambančią perdegimo temą. Anderssonas kritikuoja ne

tik individus, bet ir visą švedų visuomenę, kuri ir oportunistiška, ir pasyvi, ir nesugebanti pasipriešinti profašistinėms nuotaikoms. Manau, tai aktualu ir mums, beveik kasdien televizorių ekranuose matantiems fašistuojančių Seimo narių bei jiems prijauniančiųjų pasisakymus. Nors filmo refrenu tapęs barmeno šūkis, uždarant aludę, esą ryt taip pat bus diena, bent jau mane vis dar nuteikia optimistiškai, ypač jei prisiminsime Anderssono prisipažinimą „Sight & Sound“: „Manau, kad alkoholis padeda žmonėms išgyventi, kai gyvenimas tampa sunkus ir niekam jų negaila.“

Jauna režisierė Ana García Blaya taip pat turi stebėtojos dovaną. Jos autobiografiškas filmas „**Geri ketinimai**“ (TV3, 18 d. 21.30) perkels į 10-ojo dešimtmečio Buenos Aires. Dešimtmetės Amandos tėvai Gustavas ir Cecilija išsiskyrė. Jų vaikai kas antrą savaitgalį praleidžia pas Gustavą, kuris kartu su draugu turi muzikos plokštelių parduotuvę. Jis nori džiaugtis gyvenimu, į kuri ateina ir išeina vis naujos moterys. Gustavas nuolat vėluoja mokėti alimentus, tad Cecilija su nauju partneriu bei trimis vaikais nusprendžia keltis į Paragvajų ir ten pradėti naują gyvenimą. Sužinojusi apie mamos planus, Amanda padarys viską, kad liktų Argentinoje.

„Geri ketinimai“ – subtilus filmas apie brendimą. Gal tokių istorijų kine esame matę ne vieną ir ne dvi, bet

režisierė savąją pasakoja nuoširdžiai, ją gaubia šiltų prisiminimų šviesa.

Jano Ole’s Gersterio filmo „**Lara**“ („**LRT Plius**“, 23 d. 21.30) herojės kasdienybėje daug plika akimi nematomų dramų. Lara (Corinna Harfouch) švenčia šešiasdešimtmetį, ir priežastis švęsti – ne viena, mat jos sūnus Viktoras (Tom Schilling) vakare gros svarbiausią koncertą savo karjeroje. Bet jau savaitę vainikas yra nepasiekiamas ir, regis, mama koncerte nelabai laukiama. Bet ji išperka likusius bilietus ir pradeda juos dalinti sutiktiesiems. Tik kad tikrovė vis labiau ima slysti iš Laros rankų... Net jei istorija ir nepasirodys įtikinama, filmas vertas dėmesio dėl Corinnos Harfouch. Neabejoju, kad ne vienas sinefilas šia aktorę įsiminė, kai ji vaidino dar VDR (taip vadinta Vokietijos Demokratinė Respublika) kurtuose filmuose.

Pirmiausia aktorių Beno Kingsley ir Oscaro Isaaco vaidmenys įsimena ir Chriso Weitzo filme „**Operacija „Finalas**“ (LNK, 21 d. 22.30), nors jis ir pasakoja vieną sensacingiausių 7-ojo dešimtmečio pradžios istorijų, kai 1961 m. Jeruzalėje prasidėjo nacių nusikaltėlio Adolfo Eichmanno teismas. Weitzas rodo, kaip prasidėjo ši istorija, kai Izraelio „Mossadas“ gavo įrodymų, kad Eichmannas gyvena Argentinoje, kai politikai nusprendė, kad jis turi būti sugautas. Režisieriui svarbu ir kiek tai kainuos Peterio Malkino agentų grupei.

„Tu gyvendamas džiaukis“

Dėl gerų aktorių – esto Tõnu Karko ir ruso Sergejaus Makoveckio – įdomu užmesti akį į Andreso Puustusmaa filmą „**Žaliosios katės**“ (TV1, 19 d. 23.15), juolab kad estiškų filmų ar serialų mūsų televizijos beveik nerodo. Tai pasakojimas apie du nusikaltėlius, kurie po ilgų už grotų praleistų metų išeina į laisvę. Per tą laiką viskas pasikeitė, net tarptautinis Estijos statusas, bet prieš pradėdami naują gyvenimą abu ponai nusprendžia sutvarkyti „asmeninius reikalus“.

Negaliu prisiversti žiūrėti televizijų konkursų – net nuo „Maestro“ anonso apima tylus siaubas. Davidas Frankelis, komedijoje „**Vienintelė galimybė**“ (LRT, 18 d. 22.10) pasakodamas apie panašaus konkurso nugalėtoją Paulą Pottsą, atsisako hagiografinio tono. Provincijoje užaugęs apkūnus vaikas

(James Corden), užuot žaidęs regbį, dainuoja chore. Jis turi problemų dėl antsvorio ir nuo visų rūpesčių bėga į muziką. Klausydamasis operų, filmo herojus atranda kitą, gražesnę pasaulį, kuriame dideli jausmai, kilnūs žmonės ir tikresnė, nei jį supanti, realybė.

Tikriausiai Frankelio britiškas humoro jausmas lemia, kad Pelenės istorija šiame filme susijungia su papročių komedija bei melodrama. Kartu režisierius kaltina televizijos sistemą, paremtą paviršutiniškais vertinimais bei stereotipais, ir rodo, kaip lengvai susidarome nuomonę apie kitus žmones, pasiduodami bandos jausmui.

Jūsų –
JONAS ŪBIS

Kino naujienos trumpai

Lauryno Bareišos „Piligrimai“ – geriausias Venecijos „Horizontų“ filmas

Šeštadienį vykusioje 78-ojo Tarptautinio Venecijos kino festivalio apdovanojimų ceremonijoje Lauryno Bareišos filmas „Piligrimai“ pelnė geriausio antros konkursinės programos „Horizontai“ („Orizzonti“) filmo apdovanojimą. Jame pasakojama apie du žmones, važiuojančius aplankyti Karmėlavos, kur buvo nužudytas jų artimas. „Piligrimai“ – istorija apie žmogišką gedėjimą, gyvulišką keršto troškimą ir nujaučiamą susitaikymą, vykstanti nedideliame Lietuvos miestelyje, bet galinti nutikti bet kur. „Piligrimystė – globali koncepcija“, – dar iki premjeros interviu tarptautinei žiniasklaidai sakė antrąkart su filmu į Veneciją grįžtantis režisierius. 2017 m. čia buvo pristatytas jo trumpametražė „Pirtis“.

Po premjerinio seanso atsakydamas į klausimus Bareiša pabrėžė nemanantis, kad kinas turėtų romantizuoti nusikaltimus. Venecijos kino festivalio dienraščio paklaustas, kodėl „Piligrimuose“ toks svarbus vaidmuo skirtas ne pigiems automobiliams, jis sakė, kad

Kadras iš filmo „Piligrimai“

greičiausiai ne tik Lietuvoje įprasta išdailintu fasadu maskuoti skeletų pilnas spintas. Pagrindinius vaidmenis „Piligrimuose“ sukūrė jaunosios kartos aktoriai Gabija Bargailaitė, Giedrius Kiela, Indrė Patkauskaitė ir Paulius Markevičius, filmo operatorius Narvydas Naujalis, dailininkė Sigita Šimkūnaitė, prodiuserė Klementina Remeikaitė („Afterschool“).

„Tai filmas, tobulai tinkantis tokiam konkursui kaip „Horizontai“ – ši programa siekia parodyti netradicinius ir drąsius tiek pasakojimu, tiek stiliumi darbus“, – po premjeros sakė vienas „Horizontų“ programos sudarytojų Paolo Bertolinas. Pasak jo, Bareišos debiutas – tai „lėtai įsidedanti, bauginanti paslaptis, kuri palenda po žiūrovo oda ir palieka ilgai neblėstantį susižavėjimą“. „Piligrimų“ premjera Lietuvoje planuojama 2022 m. pradžioje.

„Auksinis liūtas“ filmui „Įvykis“

Pagrindinio konkurso žiuri, kuriai vadovavo Pietų Korėjos režisierius Bong Joon-ho („Parazitas“), „Auksinį liūtą“ skyrė prancūzų režisierės Audrey Diwan filmui „Įvykis“ („L’événement“). Tai 2000-aisiais Annie Ernaux parašyto romano ekranizacija.

„Įvykis“ nukelia į 1963 metus. Jaunai merginai iš provincijos (Anamaria Vartolomei) studijos gali tapti biletu į geresnį gyvenimą. Bendrąbutyje apie seksą kalbama pusbalisiu, nes tai susiję su gėda ir moraliniu pasmerkimu. Herojė sužino, kad yra nėščia, bet šiuo metu ji gimdyti nenori. Meilužis nusiplauna rankas, medikai arba nenori rizikuoti, arba apgauna. Nuo herojės nususuka draugės, ji pradeda apleisti mokslus. Padės tik patyrusi tą patį mergina – įspraus

į rankas lapelį su telefono numeriu ir adresu. Kritikai teigia, kad itin realistinis „Įvykis“ leidžia ekrane prabilti žmonėms, kurių balsus dažniausiai nustelbia abortų priešininkų riksmas.

Pagrindinio konkurso laureatai

„Sidabriniu liūtu“, Didžiuoju žiuri prizų, apdovanotas Paolo Sorrentino filmas „Dievo ranka“ („The Hand of God“) – autobiografinis pasakojimas apie 9-ojo dešimtmečio Neapolį. Pagrindinį vaidmenį filme sukūręs Filippo Scotti pelnė Marcello Mastroianni apdovanojimą, skiriamą geriausiajam naujam aktoriui arba aktorei. Filmą herojus – paauglys Fabietas, kurio gyvenimas apsiverčia aukštyn kojom per futbolo rungtynes.

„Sidabrinis liūtas“ už geriausią režisūrą atiteko po dvylikos metų į didįjį kiną sugrįžusiai Jane Campion („Fortepijonas“). Jos filmas „Šuns galia“ („The Power of the Dog“) perkelia žiūrovus į 3-iojo dešimtmečio Montaną ir stebi Laukinių Vakarų žlugimą moterų bei seksualinių mažumų akimis. Režisierėi pavyko atskleisti socialinių permąnų akimirkas, kai gyvenimas keliai į miestus, auga pramonė, atsiranda naujos profesijos, reikalaujančios aukštos kvalifikacijos, o kaubojai atsiduria antrame plane, nors pagrindiniai filmo herojai – du broliai

– ir yra turtingiausios Montanos rančos savininkai. Broliai labai skirtingi. Kai vienas jų sužino, jog kitas rengiasi vesti našlę, nusprendžia pasinaudoti jos sūnumi, kad sugriautų santuoką.

Už geriausią scenarijų apdovanojimą filmui „Prarasta duktė“ („The Lost Daughter“) režisūros srityje debiutavusi amerikiečių aktorė Maggie Gyllenhaal. Filmą herojė – brandaus amžiaus britė – atostogaudama Graikijoje stebi jauną motiną ir prisimena, kaip augo jos vaikai. Olivios Colman suvaidinta herojė jau išmoko prisipažinti sau, kad niekad neturėjo motiniško instinkto, vaikai jai trukdė pasinėsti į tai, kas jaudina ir domina iš tikrųjų.

Volpi taurė už geriausią moters vaidmenį atiteko Penélopei Cruz už vaidmenį naujausiame, festivalį atidariusiame Pedro Almodóvaro filme „Paralelinės motinos“ („Madres paralelas“). Dvi filmo herojės pagimdo tą pačią dieną. Palikusios gimdymo namus, jos padeda viena kitai, nežinodamos, kad jų vaikus sukeitė. Už geriausią vyro vaidmenį Volpi taure apdovanotas filipiniečių aktorius Johnas Arcilla, suvaidinęs filme „On The Job: The Missing 8“. Specialusis žiuri prizas skirtas italų režisieriui Michelangelo Frammartino už filmą „Urvas“ („Il Buco“).

PARENGĖ Ž. P.

Parodos

VILNIUS

Nacionalinė dailės galerija

Konstitucijos pr. 22

Naujas žvilgsnis į XX a. II pusės – XXI a.

Lietuvos dailę

Paroda „Fotoblokas. Centrinė Europa fotoknygose“

Eijos-Liisos Ahtilos (Suomija) medijų ins-taliacija „Galimybė meilei“

iki 26 d. – paroda „Aniceta, Stasys, Teresė, Jonas, Janė, Petras, Mykolas, Uršulė, Anupras ir kiti. Čiabuvių pasakojimai“

Radvilų rūmų dailės muziejus

Vilniaus g. 24

Aldo Giannotti paroda „Muziejus performanse“

Mindaugo Navako paroda „Kambariuose ir lauke“

Paroda „Protesto menas: sovietmečio nepaklusnieji“

Vilniaus paveikslų galerija

Didžioji g. 4

Paroda „Tarp Lietuvos ir Prancūzijos. Du grafo Benedikto Henriko Tiškevičiaus pa-sauliai jo XIX a. pabaigos nuotraukose“

Paroda „Pranciškus Smuglevičius. Nuo an-tikinės Romos iki Vilniaus universiteto“

Taikomosios dailės ir dizaino muziejus

Arsenalo g. 3A

Eglės Ridikaitės tapybos paroda „link“

iki 26 d. – menininkių grupės „Baltos kan-dys“ paroda „Rytai Vakaruose“

Lietuvos nacionalinis muziejus

Arsenalo g. 1

Masinių trėmimų pradžios 8o-osioms me-tinėms skirta paroda „Negalėjau nepar-ašyti“: pasakojimas apie tremtį“

Senasis arsenalas

Arsenalo g. 3

Paroda „Ar galima šnekėtis man su jais?“

Istorijų namai

T. Kosciuškos g. 3

Paroda „Ką slepia sarkofagas: Senovės Egipto mumijų tyrimai“

Gedimino pilies bokštas

Arsenalo g. 5

Gedimino pilies bokšto ekspozicija

Vilniaus gynybinės sienos bastėja

Bokšto g. 20 / 18

Paroda „Nuo titnago iki parako: ginklai amžiams bėgant“

Kazio Varnelio namai-muziejus

Didžioji g. 26

Rimanto Dichavičiaus fotografijų paroda „Vardai, tapę mūsų laiko ženklais“

Signatarų namai

Pilies g. 26

Ekspozicija „XX a. pradžios tautinio atgi-mimo ir nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo istorija (1900–1918)“

Valdovų rūmai

Katedros a. 4

Dr. Prano Kiznio paveikslų galerija Vieno šedevro tarptautinė paroda „Šlovin-gas, didis ir neregėtas įvykis: 1611 m. Mas-kvos caro priesaika“

Vieno šedevro tarptautinė paroda „Kuni-gaikščio Boguslavo Radvilos portretas“

Bažnytinio paveldo muziejus

Šv. Mykolo g. 9

Paroda „Šv. Dominykas ir šv. Hiacintas Lie-tuvoje: aštuoni atminties šimtmečiai“

MO muziejus

Pylimo g. 17

Fotografijos paroda „Permainų šventė“

Meno pažinimo centras „Tartle“

Užupio g. 40

Paroda „Laisvėje ir nelaisvėje. Lietuvos dailė 1945–1990“

Vilniaus muziejus

Vokiečių g. 6

Paroda „Neįgyvendinti XX amžiaus Vil-niaus projektai“

VDA parodų salės „Titanikas“

Maironio g. 3

iki 25 d. – Giedriaus Kazimierėno darbų paroda „Pragaro giesmės“

iki 18 d. – paroda „Sugrįžimai“

VDA galerija „Akademija“

Pilies g. 44

iki 18 d. – Valentinos Černiauskaitės ir Juo-zapo Švelnio paroda „Vilniaus tylos“

VDA galerija „Artifex“

Gaono g. 1

Grupinė jaunųjų tekstilės menininkių paroda „Konversijos“ (Taisija Kalinina, Lo-lita Tučinskaitė, Natalia Vilkialienė)

Adomo Galdiko muziejus

Arklių g. 20-1

Paroda „Žvelgiu į peizažą...“

Galerija „Kairė–dešinė“

Latako g. 3

iki 25 d. – Silvijos Juozelskytės-Vaičiulienės paroda „Lininės metamorfozės“

Kristinos Daniūnaitės paroda „Sąmonės srautas“

Prospekto fotografijos galerija

Gedimino pr. 43

Poline Harbali fotografijų paroda „Buvimas / Gedėjimas / Susitikimas“

Vilniaus fotografijos galerija

Stiklių g. 4

iki 18 d. – Juozo Kazlausko (1941–2002) fo-tografijų paroda „Baltoji tyla“

Pamėnkalnio galerija

Pamėnkalnio g. 1

iki 25 d. – Dainiaus Trumpio darbų paroda „Skarda“

Galerija „Vartai“

Vilniaus g. 39

Antano Mončio 100-osioms gimimo me-tinėms skirta paroda „Glamonė“ (Antanas Mončys, Arturas Bumšteinas, Viltė Bra-žiūnaitė & Tomas Sinkevičius, Robertas Narkus, Deimantas Narkevičius, Marija Puipaitė, Vytautas Gečas, Neringa Vasi-liauskaitė, Laurynas Skeisgiela, Martynas Kazimierėnas, Indrė Šerpytytė)

Galerija „Aidas“

A. Jakšto g. 9

iki 20 d. – Jūratės Girdvainis tapyba

Šv. Jono gatvės galerija

Šv. Jono g. 11

iki 23 d. – Aušros Kleizaitės paroda „Stories on Kings, Gods, Goats and Ghosts. Vol.I“

iki 25 d. – VDA studentų instaliacijų paroda „Švytėjimas / The Shining“

Galerija „Arka“

Aušros Vartų g. 7

nuo 17 d. – skulptorių Andriaus Ermino, Nerijaus Ermino, Rimanto Milkinto ir Dano Aleksos grupinė paroda „Įvykio vieta“

Galerija „Meno niša“

J. Basanavičiaus g. 1 / 13

Mato Janušonio kūrybos paroda „Elektri-nis piemuo“

Marijos ir Jurgio Šlapelių muziejus

Pilies g. 40

Ástos Vilhelmínos Guðmundsdóttir (Islan-dija) paroda „Potentia“

(AV17) galerija

Totorių g. 5

Dano Aleksos darbų paroda „Skulptoriaus kūnas“

Vilniaus rotušė

Didžioji g. 31

Sigito Staniūno darbų paroda „Spalvų har-monijos sodai“

Jono Meko vizualiųjų menų centras

Malūnų g. 8

Kęstučio Šmigelsko kūrybos paroda „Kultūrprotnamis“

Samuelio Bako muziejus

Naugarduko g. 10 / 2

Paroda „Kitokia Gurlitt“

Adasos Skliutauskaitės kūrinių paroda „Piešiniai be pavadinimų“

Energetikos ir technikos muziejus

Rinktinės g. 2

Ievos Jursėnaitės paroda „Laukinės gam-tos šuolis“

Vilniaus vaikų ir jaunimo meno galerija

Vilniaus g. 39 / 6

Vilniaus kultūros centro dailės studijos

„Paletė“ 50-mečio paroda

Vlado Vildžiūno galerija

Lobio g. 6 A

Aušros Jasiukevičiūtės ir Daumanto Kučo darbų paroda „Viena tėkmė – dvi srovės“

Lietuvos rusų dramos teatras

J. Basanavičiaus g. 13

Paroda „Reflections in a Shuttered Mirror“ („Atspindžiai suskilusiame veidrodyje“)

Rusų kultūros centras

Bokšto g. 4

Beatričės Varnaitės personalinė paroda-kūrinys

Lietuvos nacionalinė Martyno

Mažvydo biblioteka

Gedimino pr. 51

iki 26 d. – „Karambolage“: Arnoldo Oder-matto paroda

iki 25 d. – paroda „Vaikystės spalvos seno-joje fotografijoje“

iki 24 d. – Paroda „Marijai Gimbutienei – 100“

iki 20 d. – „20 įdomiausių knygų apie Picasso“

Vrublevskių biblioteka

Žygimantų g. 1

Deimantės Rybakovienės bežodės knygos „Grūdelio plunksna“

Juozo Krivo gamtos fotografijos

Lietuvos medicinos biblioteka

Kaštonų g. 7

nuo 17 d. – Audriaus V. Plioplio paroda „Šilko NeuroMenas“

„The Room“ galerija

Polocko g. 17

nuo 16 d. – Inos Budrytės tapybos paroda „Iškasti ir išnirę“

Galerija „Trivium“

Vitebsko g. 21

Agnės Jonkutės paroda „Judita-self“

Galerija „Atletika“

Vitebsko g. 21

Paulinos Pukytės paroda „Tai yra tam tikra prasme košmaras“

Projektų erdvė „Swallow“

Vitebsko g. 23

Menininkų kolektyvo „Studio for Proposi-tional Cinema“ paroda „Pasakoriaus mani-festas: audio / video agitacija (vaikams)“

AP galerija

Polocko g. 10

iki 26 d. – Manto Meškėlos tapyba

„Editorial“ projektų erdvė

Latako g. 3

Antano Gerliko personalinė paroda

„The Rooster Gallery“

Šv. Brunono Bonifaco g. 12

Grupinė paroda „Tėkmės, duburiai“

GODÒ galerija

Malūnų g. 6A–12

Emilijos Balas darbų paroda „Aš – Kunst“

Lietuvos nacionalinė filharmonija

Aušros Vartų g. 5

Ričardo Garbačiausko ir fotografo Remigi-jaus Treigio darbų paroda

Kompozitorių namai

A. Mickevičiaus g. 29

nuo 17 d. – konkursinė paroda „JCDecaux premija 2021: Tarpai“

Vitrininė galerija „apiece“

M.K. Čiurlionio g.

Katjos Aufleger kūrinys „The Argument“

KAUNAS

Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus

V. Putvinskio g. 55

M.K. Čiurlionio tapybos ir grafikos darbai Ekspozicija „Lietuvos dailė XIV–XIX a.“

Paroda „3 x 9 = XXVII: Knygos mėgėjų draugijai – 90“

Kauno paveikslų galerija

K. Donelaičio g. 16

Arūno Kulikausko fotografijų paroda „Paskutinė, arba dvylika metų laikų“

Bendruomenių platformos „Mažosios istori-jos“ paroda „Banga“: žmonių balsų kanalas“

Paroda „Tarp dangaus ir jūros II. Kuršių nerija sovietmečio Lietuvos dailininkų kūriniuose“

Romualdo Požerskio fotografijų paroda „Kauno menininkai ir mūzos“

Lietuvos ir Prancūzijos dailininkų paroda „Žmogus ir žuvis“

Adelės ir Pauliaus Galaunių namai

Vydūno al. 2

Rymanto Penkausko ir Antano Andziulio paroda „Atminties ženklai“

Istorinė Lietuvos Respublikos

Prezidentūra

Vilniaus g. 33

Paroda „Atiduok, ką privalai: 1920–1940 metų Lietuvos Respublikos valstybiniai apdovanojimai“

Paroda „100 reikšmingiausių Pirmosios Lie-tuvos Respublikos įvykių (1918–1940 m.)“

Maironio lietuvių literatūros muziejus

Rotušės a. 13

Clelia Rochat (Belgija) darbų paroda „Gra-žios mergiotės“

Paroda „Aš neklajoti negaliu“. Vytauto Ma-černio archyvo įdomybės“

Paroda „Leiskit pranešti, man jau 100 metų!“, skirta Jaroslavo Hašeko romano „Šauniojo kareivio Šveiko nuotykiai“ išlei-dimo 100-mečiui

Galerija „Meno parkas“

Rotušės a. 27

Kauno menininkų paroda „Lūžio karta. Rekonstrukcija“

iki 26 d. – Simonos Merijauskaitės perso-nalinė paroda „Monados“

„Parko galerija“

M. Valančiaus g. 6

Algimanto Kavaliūno tapybos darbų paroda

Galerija „101“

Muitinės g. 7

Tarptautinė paroda „Belaukiant krypties“

Kauno miesto muziejaus Tautinės muzikos skyrius

L. Zamenhofo g. 12

Martha Thomas (JAV) darbų paroda „Nepa-miršk, čia jums ne Lietuva“

Younes Mohammad (Irakas) darbų paroda „Atviros žaizdos“

Kauno miesto muziejaus Pilies skyrius

Pilies g. 17

Cristian Geelen (Nyderlandai) paroda „Ka-daise gyvenusio vyro prisiminimai...“

Kauno įvairių tautų kultūrų centras

Šv. Gertrūdos g. 58

Grzegorzo Jarmocewicziaus (Lenkija) paroda „Abipus sienos. Kodėl aš įsimylėjau Lietuvą?“

VDU daugiafunkcinis mokslo ir studijų centras

V. Putvinskio g. 23

Fábio Cunha (Portugalija) paroda „Vidinis žvėris“

Lietuvos švietimo istorijos muziejus

Vytauto pr. 52

Rene Magritte'o tarptautinė litografijos darbų paroda „Rene Magritte. Graphic Works“

 V.K. Jonyno galerija <i>Turistų g. 9</i> Elmos Šturmainės akvarelių paroda „Nau-jas <i>aqua</i> dialogas Druskininkuose“	 <
---	--

Savaitės filmai	Kino repertuaras
Kiaulė **** Ramiai miške gyvenantis vyras būstą dalijasi su kiaule. Šis duetas miškuose kartu ieško brangiųjų trumų. Tačiau jų ramybę sudrumsčia nusikaltėliai. Kovodamas su įsibrovėliais Robas (Nicolas Cage) sužeidžiamas, o kiaulė – pavagiama. Režisierius Michaelas Sarnoski klausia, kam gali ryžtis žmogus, kad išgelbėtų savo keturkojį draugą. Robo kelias ves per niūrias Portlando gatves ir kruopščiai metų metus slėptas paslaptis, kurios leis pažvelgti ir į jo praeitį. (JAV, 2021) Kopa **** Franko Herberto epopėjos ekranizacija perkelia į tolimą ateitį. Planeta Arakis, dar vadinama Kopa, yra vienintelė visatoje vieta, kurioje išgaunamas melanžas. Tai vertinga substancija, ne tik galinti pratęsti gyvenimą, bet ir leidžianti keliauti tarp žvaigždžių bei matyti ateitį. Imperatoriaus įsakymu Kopa perduodama valdyti Atridų šeimai. Į Arakį atvyksta kunigaikštis Letas Atridas, jo žmona Džesika ir jų sūnus Polas. Tačiau iki šiol Kopą valdžiusi Harkonenų šeima nesirengia atiduoti planetos savo priešams, nes tas, kas valdo Kopą, valdo visą pasaulį. Denis Villeneuve'o filme pagrindinius vaidmenis sukūrė Timothée Chalamet, Oscaras Isaacas, Rebecca Ferguson, Zendaya, Joshas Brolinas, Jasonas Momoa, Charlotte Rampling, Javieras Bardemas. (JAV, 2021) Mažas pasaulis ** Paslaptingomis aplinkybėmis šalia tėvų namų dingsta mergaitė. Manoma, kad ji pagrobta, o vienintelis įrodymas – apylinkėse pastebėtas rusiškas sunkvežimis. Mergaitės mama (Marieta Żukowska), padedama policininko Roberto (Piotr Adamczyk), leidžiasi į paieškas, bet nesugeba sustabdyti grobikų. Po daugelio metų vis dar sąžinės priekaištų persekiojamas Robertas grįžta prie nesėkme pasibaigusio tyrimo. Susprogdintas namas nuveda jį prie tarptautinės nusikaltėlių grupės. Tuo pat metu Bankoke paauglė Olia (Julia Wieniawa) yra verčiama tenkinti turtingo verslininko įgeidžius. Kas atsitiks, kai likimas suves mergaitę su lenku tyrėju? Filmo režisierius Patrykas Vega kuria populiarius filmus, nuolat patenkančius į blogiausių filmų rinkimus. (Lenkija, 2021) Ne bobų reikalai *** Sunku suprasti, kodėl filmo platintojai – UAB „Garsų pasaulio įrašai“ – pakeitė originalų pavadinimą „Nefutbolas“ („Nefutbol“) į atvirai seksistinį lietuvišką, nes filmo ištarmė visai feministiška. Jo herojė Dana nuo mažens girdėjo, kad futbolas – ne moterų žaidimas, bet nepaisant nieko tapo komandos kapitone. Tačiau jos komandą gali išgelbėti tik pergalė. Tada Dana nusprendžia surinkti vaikystės drauges, su kuriomis žaidė futbolą mokykloje. Pasak futbolo žinovų, režisierius Maksimas Svešnikovas gerai padirbėjo su gausiais konsultантаis, todėl futbolas filme ir geras, ir gerai nufilmuotas. Pagrindinius vaidmenis sukūrė Liubov Aksionova, Jegoras Koreškovas, Julija Topolnickaja, Polina Aug, Alina Aleksejeva. (Rusija, 2021) Rifkino festivalis **** Mortas Rifkinas (Wallace Shawn) – kinotyros profesorius. Jis nesižavi amerikiečių kino klasikais ir pirmenybę teikia tikriems autoriams, tokiems kaip Ingmaras Bergmanas, Luisas Buñuelis ar Jeanas-Lucas Godard'as. Profesorius taip pasinėręs į autorių kūrybą, kad su žmona, viešųjų ryšių specialiste, atvykęs į San Sebastiano kino festivalį ir toliau mintyse perkuria jų filmus, užuot dalyvavęs kino šventėje. Gal taip yra todėl, kad Rifkinas iki šiol neparašė genialios knygos, kurią jau seniai turėjo užbaigti, ir tai tik stiprina jo neurozes? Woody Alleno filmai – tai visada ir jo meilės prisipažinimas kinui, ir ironiški apmąstymai apie šiuolaikinę šeimą. Šiame taip pat vaidina Christophas Waltzas, Gina Gershon, Louis Garrelis, Elena Anaya. (Ispanija, JAV, Italija, 2020) Šmėklų žemės kaliniai *** Audringos praeities nusikaltėlis (Nicolas Cage) vieną dieną sužino, kad turi galimybę atgauti laisvę. Bet jo misija nebus lengva – reikia rasti dingusią žiaurais despoto gubernatoriaus dukterį. Tam reikės pasinėrti į paslaptingos šalies gelmę ir sulaužyti virš mistinės Šmėklų žemės tyrantų prakeiksmą. Mirtina grėsmė čia tyko kiekviename žingsnyje. Siono Sono filme taip pat vaidina Sofia Boutella, Nickas Cassavetas, Narisa Suzuki, Grace Santos. (JAV, Japonija, 2021) Tuvė *** Helsinkis, 1945-ieji. Pasibaigus karui, tapytoja Tove Jansson pajunta galingą meninės ir papročių laisvės gūšį. Tačiau jos netradicinis gyvenimas – šiuolaikinis menas, beprotiški vakarėliai ir atviras ryšys su vedusiu politiku – kerta siu griežtais tėvo idealais. Tuvės laisvės troškimas patirs išbandymą, kai ji susipažins su teatro režisierė Vivica Bandler. Bet rungiantis su asmeninio gyvenimo išbandymais Tuvės kūryba pakryps netikėton pusėn – ji sukurs mumių trolių pasaulį. (Suomija, Švedija, 2020) ***** – šedevras, ***** – pasižiūrėti būtina, **** – geras filmas, *** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – niekalas	VILNIUS Forum Cinemas Vingis 17 d. – Kopa (JAV, Kanada) – 15.10, 16.45, 18.25, 21.10; 18, 19 d. – 11.50, 15.10, 16.45, 18.25, 21.10; 20–22 d. – 15.20, 17.30, 21 val.; 23 d. – 15.20, 19, 21.40 17 d. – Ponas kūdikis 2. Šeimos reikalai (JAV) – 13.35, 16.15, 18.10; 18, 19 d. – 11, 13.35, 16.15, 18.10; 20–23 d. – 15.50, 17.50 (dubliuotas); 17, 20–23 d. – 20.30; 18, 19 d. – 11.30, 20.30 (originalo k.) 17 d. – Šuolis (dok. f., rež. G. Žickytė) – 15.55, 18.55, 21.50; 18, 19 d. – 11.30, 15.55, 18.55, 21.50; 20–23 d. – 15.40, 18.30, 20.45 17–19 d. – Mažas pasaulis (Lenkija) – 21.20; 20–23 d. – 18.40, 21.20 22 d. – Jokių liudininkų (JAV) – 18.20 X. 9 d. – M. Musorgskio „Borisas Godunovas“. Tiesioginė premjeros transliacija iš Niujorko Metropolitenos operos – 19.55 23 d. – filmas-koncertas „Oasis Knebworth 1996“ – 19 val. <i>Visą repertuarą rasite www.forumcinemas.lt</i> Forum Cinemas Akropolis 17–19 d. – Ponas kūdikis 2. Šeimos reikalai (JAV) – 10.30, 12.40, 15.20, 17.45, 18 val.; 20–23 d. – 10.30, 11.30, 12.40, 15.20, 17.45 (dubliuotas); 17–19 d. – 21.25; 20–23 d. – 21.45 (originalo k.) 17–19 d. – Kopa (JAV, Kanada) – 10.50, 11.10, 14.15, 17.40; 20–23 d. – 11.10, 14.10, 18, 20.30 17–23 d. – Šuolis (dok. f., rež. G. Žickytė) – 10.40, 15.50, 18.20 17–19 d. – Mažas pasaulis (Lenkija) – 17.15, 20.35; 20–23 d. 17.15, 20.50 22 d. – Jokių liudininkų (JAV) – 18.30 <i>Visą repertuarą rasite www.forumcinemas.lt</i> Skalvija 20 d. – Izaokas (rež. J. Matulevičius) – 15.30 (<i>senjorams</i>); 22 d. – 17 val. 21 d. – Kiaulė (D. Britanija) – 17.10 18 d. – Šuolis (dok. f., rež. G. Žickytė) – 14 val.; 19 d. – 15 val.; 20 d. – 17.45; 21 d. – 19 val.; 22 d. – 19.15 21 d. – Kopa (JAV, Kanada) – 20.45; 22 d. – 21 val. <i>Ankstyvojo kino festivalis „Pirmoji banga“</i> 17 d. – Janošikas (Čekoslovakija) – 17.15. Filmui gyvai akompanuos V.O. Vagusevičius (pianinas) ir F. Bockius (mušamieji) 17 d. – Imperatorius Džounsas (JAV) – 19 val. 17 d. – Generolas (JAV) – 21 val. Filmui gyvai akompanuos S. Zajančauskaitė (pianinas), G. Pyšniak (violončelė), D. Dėdinskaitė (smuikas) 18 d. – Mirties minaretas (Uzbekijos TSR) – 16 val. Seansui gyvai akompanuos F. Bocčius (mušamieji) kartu su konkurso būdu atrinktu LMTA studentu (-e) 18 d. – Šuniškas gyvenimas (Čekoslovakija) – 17.45 18 d. – Pragaras (Italijos karalystė) – 20 val. Filmui gyvai akompanuos E. Rudokaitė (vargonai) ir G. Popovaitė (fleita) 18 d. – Eroso tyla (Prancūzija, JAV, Australija) – 22 val. Filmams gyvai akompanuos M. Samulionis (saksofonas, moduliarinis sintezatorius) 19 d. – Alisos komedijos (animacinis, JAV) – 13.30. Filmams akompanuos V. Kazlauskas (garso efektai) ir E.L. Dvarionaitė (pianinas) „Kopa“ 19 d. – Gjestas Bardsenas – kalnų karalius (Norvegija) – 17 val. 19 d. – Jos teisė (Uzbekijos TSR) – 19.15. Filmui gyvai akompanuos P. Pavlosyuk (pianinas). 19 d. – Šantažas (D. Britanija) – 20.45 <i>18-asis Vilniaus dokumentinių filmų festivalis Pagrindinė programa</i> 24 d. – Paskutinės dienos prie jūros (Filipinai, Taivanas) – 17 val. 24 d. – Svyrantis žmogus (Prancūzija) – 20.45 25 d. – Raganos iš Rytų (Prancūzija) – 19 val.; 26 d. – 16.40 25 d. – Kruvina nosis, vėjas kišenėse (JAV) – 21.20 26 d. – Tranzistorių seserys (D. Britanija) – 21 val. <i>Peterio Mettlerio filmų retrospektyva</i> 23 d. – Sciseras (Kanada) – 17.10 24 d. – Šviesos poveikslas (Kanada) – 18.30 25 d. – Lošimai, dievai ir LSD (Kanada, Šveicarija) – 15.15 26 d. – Jo pakaušyje (Kanada) – 13.20 23 d. – <i>Specialusis seansas</i>. Zappa (JAV, D. Britanija) – 20.30 25 d. – <i>Specialioji programa „Žemės stebėtojai“</i>. Kylanti uola (Portugalija) – 13.10; 26 d. – 19 val. 26 d. – <i>Atidarymo filmas</i>. Auksinis flakonas (rež. J. Matulevičius, P. Aničas) – 15.30 <i>Karlsono kinas</i> 18 d. – Mažoji Klara (Norvegija) – 12.30 25 d. – Šunytiai patruliai (Kanada) – 12.20 26 d. – Patrakėlė Marta Džein (animacinis f., Prancūzija, Danija) – 11.30 Pasaka 17 d. – Šuolis (dok. f., rež. G. Žickytė) – 18.30, 20.45; 18 d. – 15.30, 17.45; 19 d. – 16, 20.30 val.; 20 d. – 20.30; 21 d. – 17.45; 22 d. – 20.30; 23 d. – 20.15 17, 19 d. – Izaokas (rež. J. Matulevičius) – 18 val.; 20, 23 d. – 20.45; 21 d. – 18.15 17, 23 d. – Dar po vieną (Danija, Švedija, Nyderlandai) – 20.30; 18 d. – 15.30; 19 d. – 20 val.; 21 d. – 20.15 17 d. – Kaimynai (Ispanija) – 18.15; 18 d. – 15.45; 19 d. – 18.30; 20 d. – 20.30; 21, 23 d. – 20.45; 22 d. – 18.30 17 d. – Prabudimas (JAV, JAE) – 20.15; 18 d. – 18 val.; 19, 22 d. – 21 val. 17 d. – Kvepalai (Prancūzija) – 18.30; 18 d. – 20.30; 19 d. – 15.45; 21 d. – 18 val. 17 d. – (Ne)Tobulas vyras (Vokietija) – 20.45; 19 d. – 14.15; 20 d. – 18.15; 22 d. – 18.30 18 d. – Rozos vestuvės (Ispanija, Prancūzija) – 20.15; 22 d. – 18.15 18, 22 d. – Kiaulė (D. Britanija) – 18 val. 18 d. – Kopa (JAV, Kanada) – 20 val. 18 d. – Tuvė (Suomija, Švedija) – 16 val. 18 d. – Vestuvių kalba (Prancūzija) – 18.30; 21 d. – 18 val. 18 d. – Paprasta aistra (Prancūzija, Belgija, Libanas) – 13.15; 22 d. – 20.45 18 d. – Geriausi mūsų metai (Italija) – 20 val.; 19 d. – 16.45; 21 d. – 20.15; 23 d. – 17.45 19 d. – Rifkino festivalis (Ispanija, JAV, Italija) – 18.15; 20 d. – 18.15; 23 d. – 18 val. 19 d. – Klajoklių žemė (JAV, Vokietija) – 15.30 19 d. – Šmėklų žemės kaliniai (JAV, Japonija) – 20.45; 22 d. – 20.15 20 d. – Pavyzdingas elgesys (dok. f., rež. A. Mickevičius, N. Milerius) – 18.30; 23 d. – 18.15 20 d. – Tėvas (JAV) – 18 val. 20 d. – Tikrai žvėrys (Prancūzija, Vokietija) – 20.15; 23 d. – 18.15 21 d. – Kolektyvas (Rumunija, Liuksemburgas) – 20 val. Paupio salė 17, 22 d. – Šuolis (dok. f., rež. G. Žickytė) – 18 val.; 18 d. – 20.30; 19 d. – 17.15; 20, 23 d. – 17.45; 21 d. – 20.45 17 d. – Kopa (JAV, Kanada) – 20.15; 18 d. – 17.15; 19 d. – 19.30; 20, 23 d. – 20 val.; 21 d. – 17.30; 22 d. – 20 val. 18 d. – Dogtanjanas ir trys šunietininkai (Ispanija) – 12.45; 19 d. – 12.45 18 d. – Ponas kūdikis 2. Šeimos reikalai (JAV) – 14.45; 19 d. – 14.45 KAUNAS Forum Cinemas 17–19 d. – Ponas kūdikis 2. Šeimos reikalai (JAV) – 10.10, 11.30, 12.40, 15.20, 18, 21.10; 20 d. – 10.10, 11.30, 12.40, 15.20, 17.40, 21.35; 21–23 d. – 10.10, 11.30, 12.40, 15.20, 17.40, 21.10 17–19 d. – Kopa (JAV, Kanada) – 10.50, 14.15, 17.40, 21.05; 20–23 d. – 10.50, 14.15, 18, 20.30 17–23 d. – Šuolis (dok. f., rež. G. Žickytė) – 10.20, 14.40, 17, 19.10 22 d. – Jokių liudininkų (JAV) – 19.20 X. 9 d. – M. Musorgskio „Borisas Godunovas“. Tiesioginė premjeros transliacija iš Niujorko Metropolitenos operos – 19.55 23 d. – filmas-koncertas „Oasis Knebworth 1996“ – 19 val. <i>Visą repertuarą rasite www.forumcinemas.lt</i>
Redaktorė – Monika Krikštopaitytė (dailė) Atsakingoji sekretorė – Rūta Jakimavičienė Fotografija – Agnė Narušytė Kinas – Živilė Pipinytė Teatras, šokis – Ieva Tumanovičiūtė Muzika – Laimutė Ligeikaitė Stilius – Rita Markulienė, Violeta Kundrotienė Dizainas – Jokūbas Jacovskis Maketas – Vanda Čemerkaitė Finansininkė – Brigita Misiuvienė Direktorius – Linas Vildžiūnas	© „7 meno dienos“. Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais. Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VšĮ „7 meno dienos“, S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. Tel. 2613039. El. paštas redakcija@7md.lt. ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 800 egz. Spausdino UAB „Valdo leidykla“, Gedimino g. 34, Ukmergė Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas Lietuvos kultūros taryba LR kultūros ministerija Lietuvos kino centras 91771392646008